

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

(ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ
ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΜΑΣ)

ΑΠΑΝΤΟΥΝ :

ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ—ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ :

ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗΣ
Κ. Δ. ΕΛΛΗΝΑΣ
Ν. Α΄ΒΑΛΙΩΤΗΣ
Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ
ΜΙΧ. ΚΟΥΡΜΟΥΔΗΣ
ΤΥΧ. ΠΑΒΛΩΦ
ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΔΙΑΚΑΚΟΥ
ΜΗΝΑΣ ΔΗΜΑΚΗΣ
ΟΜ. ΧΑΠΠΗΣ
ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΜΟΥΖΕΛΗ
ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΒΙΓΛΑΣ
ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΑΦΕΤΑΣ

«Μορφή»
«Άλλαγή»
«Μεταλλαγή»
(Βραβείο διαγωνισμού πεζών) «Έξωση στους πεθαμένους»
(Βραβείο διαγωνισμού στίχων) «Ν΄ αναρωτήσαι»
«Τὸ ἀρχοντικό τοῦ Μπογδάν» (Μετάφρ. Α. ΄Αργη)
«Τράβα τὸν ἴσκι σου»
«Ὅταν περάσ᾽ ἡ νύχτη μου»
«Μιά καλὴ ἱστορία»
«Ἀρμονία στὸ δελτί»
«Ήταν...»
«Νύχτα»

ΣΠ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ—ΑΠ. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗ—Ν. Α΄ΒΑΛΙΩΤΗ : Εισηγητική έκθεση τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς διαγωνισμοῦ στίχων. ΔΓ. ΔΟΣΑ—ΔΗΜ. ΙΩΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ—ΜΙΧ. ΧΑΝ-
ΝΟΥΣΗ : Εισηγητική έκθεση τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς διαγωνισμοῦ πεζών. Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ
ΒΙΒΛΙΟΥ : ΛΩΡΟΥ ΦΑΝΤΑΖΗ : Μυθιστόσισας (Θεάνης Δρακοπούλου) «Μήδεια». ΘΕΑΤΡΟ :
ΓΙΑΝΝΗ ΣΙΔΕΡΗ : «Βρυκόλακες»—«Ἄνθρωπος τοῦ διαβόλου»—«Παληογυναίκα». ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ :
ΣΠ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ : Ἐκθέσεις τοῦ Φεβρουαρίου. ΜΟΥΣΙΚΗ : ΘΕΟΔ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗ :
Συνάυλια τοῦ μήνα. ΤΟ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ ΜΑΣ.—ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ.—ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ.

ΧΡΟΝΟΣ ΒΙ
ΜΑΡΤΗΣ

ΦΥΛΛΟ
ΔΕΚΑΤΟ ΠΕΜΤΟ
ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΧ. 5

ΑΘΗΝΑ
1934

“ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ,,

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Τυπογραφεία: Τσαμαδού 44 Πειραιώς

ΤΗΛΕΦΩΝΟ 40.949

Γράμματα—Εμβάσματα

N. ΑΐΒΑΛΙΩΤΗΝ

Λεωχάρους 18—Πειραιά

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εξωτερικού	χρόν. 1 1/2 δολ.
Εσωτερικού	50 δραχ.
	ἑξάμ. 30 >
Αίγυπτος και Κύπρος	8 Σελλίνια
Δωδεκάνησα	25 Λιρεττες

“ΤΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ,,

(LE DEPART)

REVUE MENSUELLE LITTERAIRE

Lettres et Mandats Poste

N. ΑΙΒΑΛΙΟΤΙΣ

Leocharous 18—Pirée

Imprimerie: Tsamadou 44

ABONNEMENTS

Etranger pour une année	1 1/2 doll.
Grece	50 drach.
Egypte et Chypre	8 shillings
Rodi	25 lirettes

ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΑΧ. 5

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΥΛΗΣ
ΝΙΚΟΣ ΑΐΒΑΛΙΩΤΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΜΑΣ

Τὸ «ΞΕΚΙΝΗΜΑ» θέλοντας νὰ δώσῃ σὲ κάθε συνδρομητὴ του ἓνα ἀπὸ τὰ βιβλία τῶν ἐκδόσεών του, διαθέτει τὸ βιβλίον τοῦ κ. Φαντάζη «Αρχαῖες Παράγραφοι», μεταφράσεις ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Λουκιανοῦ. Ὅσοι ἀπ' τοὺς συνδρομητὰς μας θέλουν, μποροῦν νὰ τὸ ζητήσουν στέλνοντας καὶ δίδραχμον γραμματόσημον γιὰ ταχυδρομικά.

Τὸ βιβλίον μποροῦν νὰ τὸ πάρουν χωρὶς δελτίον καὶ οἱ ἀναγνώστες μας ἀποστέλλοντες 5 δραχμὰς σὲ γραμματόσημον.

Οἱ ἀναγνώστει Ἀθηνῶν μποροῦν νὰ τὸ ζητήσουν, ἀπὸ τὸ περιπτέρον τοῦ κ. Ν. Σακκελλαρίου, ὁδὸς Σταδίου, ἔμπροσθεν Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν, οἱ δὲ τοῦ Πειραιῶς ἀπὸ τὸ βιβλιοπωλεῖον Π. Βαρβαρέσου, Σωκράτους 37.

ΜΟΡΦΗ

Ἡ Νύχτα ἡ ἀνοιξιὰτικὴ μὲ κάνει νὰ ὑποφέρω:
Στὸ σπίτι ἀπέξω κάθεται χλωμὴ καὶ περιμένει.
Νὰ τῆς ἀνοιξῶ δὲν τολμῶ τὴν πόρτα, γιὰτὶ ξέρω
πότε ξυπνοῦν στὴν ἄθυμῃ καρδίᾳ μου οἱ πεθαμένον.

Τῆς περασμένης μου ζωῆς φαντάσματα γυρνοῦνε
σὲ διαδρόμους σκοτεινοῦς.
Παραφυλᾶνε οἱ θύμησες οἱ ἐπίβουλες νὰ βγοῦνε
καὶ νὰ τίς τρέμῃ ὁ νοῦς...

Μὲς στὴ βερβένα εἶναι πνιχτὸς ὁ κῆπος κι' ἀνασαινεῖ.
Πάλλεται ὁ θόλος τ' οὐρανοῦ μὲ τ' ἄστρα τὰ περίσσια,
κι' ἀπὸ τὴ γάζα τοῦ φωτὸς κάποια μορφή προβαίνει
μὲ τὰ παρθενικά της μάτια, τὰ ἐλαφίσια.

Χαίδευτικὸ εἶναι πάνω μου κι' ἄδρὸ τὸ κοίταγμά της,
μὲς στὴν καρδίᾳ μου μπαίνοντας, μ' ἀγγίζει καὶ τὰ φρένα,
τώρα ποὺ ἀφήνεται ἡ ψυχὴ στὰ δίχτυα τῆς ἀπάτης
καὶ μοῦ ἀνασταίνει τοὺς νεκροῦς ἡ Νύχτα κ' ἡ βερβένα.

ΣΤΕΦ. ΛΑΦΝΗΣ

ΑΛΛΑΓΗ

Στὴν ὑπαιθρο, ἐργάτης νᾶμουν, θάθελα τῆς γῆς
καὶ χεροδούλεβος πάνω στ' ἀλέτρι τὸ βαρὺ νὰ σκύφτω.
—Κρούσταλλο νᾶπινα τῆς γάργαρης πηγῆς
κι' ἄς ξάφριζα μὲς τὸ λιοπύρι σάν τὸ γύφτο.

Κάθε πρωὶ τὰ μάτια ἐκοστατικά
θὰ τᾶνοιγα μπρὸς στ' αὐγινὸ τὸ θάμπος·
κι' ὄλης μου τῆς ψυχῆς ἡ ἐλεγειακὴ σιωπὴ
θὰ πνίγονταν σὲ κάθε μιὰ ριπὴ
ποὺ θὰ ξεχύλσε τὸ δασόφυλλον κι' ὁ κάμπος.

Κι' ὡς θάπαιρνε νὰ βρέχη—κάθε κλάμμα τὸ ποθῶ!—
σὰν τὸ ξανέμελο λιμνόφυτρο καλάμι,
διάπλατα χέργια θάνοιγα τῆς γῆς νὰ ξεπλυθῶ
κι' ὅπως θὰ στάζαν ζόφο οἱ οὐρανοὶ
στάλα τῆ στάλα—δρόσο ἀγαλινῆ
σὲ κάθε ροζιασμένη μου ἀπαλάμη.

Τραγούδια πιά δὲ θάγραφα ποτές
κι' οἱ ὀρίζοντες πλατιοὶ δὲ θάταν τόσο
θὰ μούταν ἀγνωστοὶ ὄλοι οἱ ποιητές
—μὰ πάνω στὸ γαλάζιο τ' οὐρανοῦ
τὰ ἴδια πάλε ἀστέρια κι' ἡ σελήνη!
Κι' ὡς θὰ πληθαίναν κάποτε τὰ σύγνεφα, τοῦ νοῦ
θάρχονταν μ' ἓνα στίχο του, τ' ἀηδόνι, ν' ἀπαλύνη...

Κι' ὅταν θάπεφτε ἀργόσυρτη ἡ βραδυὰ
—τῆ στερνῆ μου ὁ Θεὸς γλυκεῖα νὰ κάμη!—
τῆ φύσι θάκλεινα πλατεῖα μὲς τὴν καρδιά
καὶ θὰ πιφύριζα, τίς ὁμορφιές της, ὅλες, στὸ καλάμι.
Τὰ νέα βιβλία—ἐδῶ κι' ἐκεῖ—ἀρνητικὰ διαρκῶς
δὲ θάβλεπα πρὶν τᾶχω ἔστω καὶ μόνο ξεφυλλίσει·
δὲ θάμουν τῆς ζωῆς ἠλίθιος κριτικὸς
ὅπου δὲν ἔχει, κἂν, καιρὸ νὰ ζήσει...

Κ. Α. ΕΛΛΗΝΑΣ

ΜΕΤΑΛΛΑΓΗ

Κοχλάζει μέσα μου ἡ ὀρμὴ τῶν εἰκοσιέξη μου χρονῶ
καὶ τῆς ζωῆς ὁ ἴλιγγος θερμαίνει τὴν καρδιά μου,
δὲν εἶμαι ὁ πρῶτος μου ἑαυτός, δὲν ὑποφέρω, δὲν πονῶ,
μιὰ νέα φωτιά πλημμύρισε τὰ στήθη τὰ δασιά μου...

Δὲν εἶμαι ὁ εὐαίσθητος μικρός, στὴν καμαρούλα του, σκυφτός,
τῶν παιδικῶν του νὰ θρηνηθῆ βιβλίων γιάναν ἦρω,
εἶμαι ἓνα πλάσμα ὄλο ζωῆ, μὲ τίς χαρὲς ποῦ σφραγιστὸς
ἀκολουθᾶν, σκλαβώνοντας τὸ πνεῦμα του τὸ στεῖρο...

Οὔτε κι' ὁ ἔφηβος ὁ ὠχρός, ὁ ὄνειροπόλος, ὁ δειλός,
μὲ τὰ μεγάλα μάτια του θλιβὰ ὑπογραμμισμένα,
τῶν εἰκοσιέξη μου χρονῶν οἱ ἀνησυχίες, πακτωλός,
σὰ νέας θρησκείας, μὲ κρατοῦν, σύμβολα, ἐξαγνισμένα!...

ΝΙΚΟΣ ΑΓΓΕΛΙΩΤΗΣ

ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

ΕΞΩΣΗ ΣΤΟΥΣ ΠΕΘΑΜΕΝΟΥΣ

(Α' βραβεῖο διαγωνισμοῦ διηγημάτων)

Πῶς ἦτανε μαθὲς μορετὸ νὰ γίνει τέτοιο πράμα. Τί τῆς ἦρθε τώρα δὲ
νὰ τὸ συλλογιέται. Κι' ἀκόμη τ' ἤθελε νὰ τὸ φιλοκοσμινίζει καὶ νὰ γυροῦει
νὰ χωρίσει τὴν ἡρα ἀπ' τὸ σιτάρι. Σάματις, παιδί μου, βρίσκεις ἄκη καὶ
μέση γιὰ ὅ,τι γίνεται σὲ τοῦτον ἐδῶ τὸν ψεύτη ντουινιά; Ἔτσι σοῦ εἶπανε,
ἔτσι νὰ κάνεις. Πεταίει ὁ γαῖδαρος; Πεταίει! Ἀφοῦ τὸ λέει καὶ καλὰ ὁ
Κύο—Γραμματέας εἶναι νὰ μὴν πεταίει; Ὑστερα σάμπως χρειάζεται καὶ
σοφία γιὰ νὰ καταλάβεις τί πὰ νὰ ποῦν κουβέντες ποῦ σοῦ τίς μασᾶνε;
Μονάχα τὸ τύμπανο νὰ μὴν ἔχει χαλάσει καὶ τὸ τσερβέλο νὰ δουλεύει ἀ-
κόμη ἓνα ψιχάλι καὶ τὸ κάθε τι, τὸ ξεδιαλύνης ὥραϊα καὶ καλὰ.

Ἐξήντα χρονῶνε μιὰ γυναίκα δὲ μπορεῖ νὰ λέγεται χορὰ, κι' ἄς ἦταν
ὄλη ἡ ζήση τῆς ἓνα μαρτύριο ζωντανό, ἓνα φαρμάκι. Ἄμα τὸ μαντέμι
εἶναι καλό...

Ἔτσι καὶ τᾶκουσε καλὰ-καλὰ τὰ λόγια τοῦ κυοῦ Γραμματέα, ποῦ τὰ μα-
σοῖσε καὶ τὰ κατάλαβε μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σίγμα. Μονάχα πὼς δὲν πήγα-
νε τὸ μυαλό της ὡς ἐκεῖ... «Εἶναι ποτές δυνατὸ ἀπὸ χριστιανούς ἀνθρώ-
πους!».

Βέβαια ὅλα γίνονται σὲ τοῦτον ἐδῶ τὸ ντουινιά, μ' ἀπὸ λόγο, ὡς πρά-
ξη εἶναι κάπως ἀλάογα.

Μωρὲ πολὺ σκληρότη χρειάζεται, ποῦ πὰ νὰ πεῖ πὼς πρέπει κι' ἄκαρ-
δος μὰ κι' ἀθεόφοβος νάνα ὁποῖος ἀποκοτῆσει μιὰ τέτοια πράξη.

Μὴν κυτᾶς ποῦ τῆς σφύριζαν χρόνον καιρὸ τώρα. Φοβέρες γιὰ νὰ
βρεῖ καὶ νὰ πλερώσει. Νὰ πλερώσει!... Μὰ γιατί; Κι' ὕστερα πὼς καὶ μὲ
τί; Ἄμ' ἔτσι πλερώνουν δίχως νάχουν καὶ δίχως νὰ μποροῦν ποτές ν' ἀ-
ποχήσουν;

Μὰ ὁ Νόμος, παιδί μου, δὲν τὰ ξέρει τοῦτα κι' οὔτε βέβαια θέλει νὰ
τὰ ξέρει. Κι' ὕστερα αὐτὸν τὸν Νόμο μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σίγμα του τὸν
ξέρει ὁ Κύο—Γραμματέας. Σήμερα ποῦ τὴ φώναξε πάλι στὸ Κοινοτικὸ
Κατάστημα νὰ τῆς μιλήσει γιὰ τὴ δουλειὰ της, τῆς ἔδωσε νὰ καταλάβει
πὼς ἀπὸ Νόμους νὰ γεμίζει τ' αὐτί σου καὶ νὰ χορταίνει. Πρῶτο καὶ κύ-
ριο: Οἱ τάφοι αὐτοὶ (ἀρχλές) εἶναι ἰδιοκτησία τῆς Κοινότητος καὶ τοὺς
«χορηγεῖ ἐπ' ἐνοικίω». Ἔχει τὸ λεύτερο ὁποῖος δὲ θέλει νὰ μὴν νοικιάσει
τάφο. Μὰ μιὰ καὶ νοίκιασε δίκηο ἦταν νὰ πλερώσει. Ἡ Κοινότητα βλέπει
ξοδεύτηκε γιὰ νὰ χτίσει καθὼς πρέπει μνήματα, ὄχι μονάχα γιὰ νὰ βρῶ-
σκουν ἀνάπαση οἱ ψυχὲς τῶν πεθαμένων, μὰ καὶ «ὕτὸ ἔποψιν καλλωπι-
μοῦ». Ὁ ἄνθρωπος ποῦ δὲ φροντίζει γιὰ τὰ πεθαμένα του δὲν εἶναι ἄν-
θρωπος. «Καὶ κατάταξον αὐτοὺς ἐν τόπῳ χλοερῶ...» Αὐτὸ ἔκανε ἴσα-ἴσα
ἡ Κοινότητα. Πὼς νὰ παρουσιάσει ἓνα «εὐπρόσωπο» νεκροταφεῖο γιὰ τὸν
ξένο κόσμο ποῦ ρχόταν στὸ χωριό, ποῦ παντὸς γιὰ τοῦτον ἐδῶ. Καὶ δὲν
ἄργησε νὰ τὸ καταφέρει. Ἄλλωστε ὁ νέος Πρόεδρος τὸ δήλωσε ἀπ' τὸ
πρῶτο: «Θὰ σὰς κάνουμε νεκροταφεῖο τῆς ἀνθρωπιᾶς γιὰ νὰ μᾶς σχωρᾶ-

νε τὰ κοκκαλά μας».

Κανέννας δὲ βουλήθηκε ν' ἀντιμιλήσει. Ὁ τόπος εἶχε βέβαια ἀνάγκη κι' ἀπὸ μιὰν ἐκκλησιά πὸ μεγάλη ἀπὸ τούτην ἐδῶ, πὸν νὰ χοραίει κόσμο, κι' ἀπὸ μιὰ βρύση, κι' ἀπὸ σκολιό, μὰ πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἤθελε νεκροταφεῖο.

Ὡς τὰ τότες, τὸν ἀνθρώπο τους, τὸν τυλίγανε μ' ἓνα χοντροῦ κανναβάτσο ἢ μ' ἓνα τσουβαλόπανο καὶ δίχως ἄλλη κουβέντα τὸν καταχωνιάζανε μὲς στὴν κεραμυδιά γῆς. Ὑστερα τὸν χωματίζανε μὲ τὸ κοκκινόχωμα πούχανε λασπερὸ τις πιότερες φορὲς καὶ κολνοῦσε πῆτες κὰτ' ἀπ' τὴ σόλα. Ξοπίσω ἔπρεπε νὰ ἰσοπεδωθεῖ ὁ τάφος. Ὁ Ζίγκας τραβοῦσε ἓνα πηδηχτὸ ἀπάνω στὸ μνημοῦρι καὶ νά την ταψὶ τὴ φουσκωμένη ράχη του.

Κάποτες ἔλαχε,—οἱ χωριάτες τὸ λένε κι' ἀνατριχιάζουν—ἔλαχε τὸ λοιπὸν νὰ θάψουν ἓναν ζωντανό. Νεκροφάνεια. Ἀνάπνεε ἀκόμη ὁ ἀνθρώπος σὰν ἔφαε ἢ μούθη του τὸ πρῶτο χῶμα. Ἔτσι λένε, γιατί ὄντας ἀνοίξανε χρόνια ὑστερότερα τὸ μνημοῦρι, βρήκανε τὸ σκέλεθρο τὰ μπρούμυτα, πὸν πὰ νὰ πεῖ πὸς ὁ ἀνθρώπος κατέβηκε στὸν Ἄδη ζωντανός. Ἀπὸ τότες ὁ Ζίγκας δὲ ματαχόρεψε ἀπάνω σὲ μνημοῦρι. Ποῦ ξέρεις σὲ τί σεκλέτι βρίσκεται ὁ ἀνθρώπος ἓνα μέτρο καὶ μισὸ κάτω στὴ γῆς. Καλὰ νά-ταν πεθαμένος μὰ ἂν λάγαινε σὰν καὶ τότες νὰ βρίσκεται κάτω κεῖ ἡ ψυχοῦλα του κι' ἀπὸ πάνου της βουνοῦ τὸ χῶμα νὰ τὴν τυραγνίει καὶ νὰ τὴ ζουλάει!...Κοῖμα στὸ λαιμὸ του θὰ τῶχε. Μὰ καὶ τί τόπος χλοερὸς ἦτανε τὸ χέροσ ἀυτὸ ξεροχόραφο μὲ τὸ γαῖδουράγκαθα καὶ τοὺς σβώλους ἀπὸ κοκκινόχωμα. Τὸ πολὺ πολὺ κάμποσες τσουνκίδες καὶ χαμόσκινα ἀνοιξὴ καιροῦ. Τὸ καλοκαίρι ἡ κόλαση ἔστηνε κεῖ τὰ καζάνια της γιὰ τοὺς ἀδικούς. Τέτοια μιὰ πυρά. Τὸ χειμῶνα πάλι ἓνα φοιχτὸ λασποτόπι ζυμωμένο μὲ τὰ σκουλήκια κι' ὅλα τῆς γῆς τὰ σεροπετά. Δὲν ἦτανε μαθὲς τόπος νὰ τὸν κατοικοῦν ψυχῆς κι' ἄς ἦτανε καὶ κολασμένες. Ἐνας ἔρανος σὲ μετορητὰ καὶ σὲ πρᾶμα, δηλαδή: λάδι, ξύδι, σιτάρι, καὶ ζωντανά: μιὰ κότα, ἓνα κοκόρι, ρίφι καὶ γουροῦνι, ἔδωσε ὅ,τι ἔδωσε. Γιὰ τὸ ρέστο μπῆκε ἕνας λιγοστός φόρος ἀπάνω στὸ σιτάρι καὶ στὸ κρασί. Συντρέξανε καὶ οἱ νοικοκυραῖοι, ἦρθε καὶ τὸ Κράτος μὲ δυὸ—τρεῖς χιλιάδες κι' ἔγινε τὸ νεκροταφεῖο χαρὰ καὶ καμάρι τοῦ χωριοῦ.

Τώρα ὁ ξένος πηγαίνει πρῶτα στὸ νεκροταφεῖο νὰ τὸ καμαρώσει. Μαντρόχτιστο, συγχρισμένο, μὲ τὴ σιδερόνια του τὴν καγκελόπορτα. Ἀψηλά λεβεντόχορμα κυπαρίσσια ἓνα γύρο, πὸν σὲ καλησπερίζουν στὸ διάβα σου. Παρτέρια καὶ γλάστρες μὲ χρυσάνθεμα, μαργαρίτες, μενεξέδες, ἀκόμη καὶ μανώλιες, ἀκόμη ζουμποῦλια καὶ μωσχίνθια, σκυλάκια, διόζουμα καὶ βασιλικά.

Τάφοι χριστοὶ πετροχτιστοὶ μὰ κι' ἀπὸ μάρμαρο, μὲ σταυροὺς καὶ κάγκελα ἢ δίχως κάγκελα. Τοὺς ἔχτισεν ἡ Κοινότητα καὶ τοὺς νοικιάζει εἴλαμε.

Σοῦ πέθανε ὁ ἀνθρώπος σου, καμὰ δὲν πρέπει νάχεις σκουτοῦρα γιὰ μνήμα καὶ τὰ ρέσια. Μονάχα πρέπει νὰ δηλώσεις ἂν πεθυνας τάφο πρῶτης, δεύτερης ἢ τρίτης τάξης. Κατὰ τὸν ἀνθρώπο! Ἐνας λόγου χάρι νοικοκύρης πρῶτο μοῖο δὲ μπορεῖ ἄς ποῦμε νὰ πάρει τάφο δεύτερης ἢ τρί-

της τάξης. Αὐτοὶ εἶναι γιὰ τοὺς μεσαίους καὶ τοὺς φτωχοὺς. Πάλι οἱ πεντάφτωχοι, οἱ ζητιάνοι νὰ ποῦμε, δὲ μποροῦσαν νάχουν κοινοτικὸ μνήμα. Γι' αὐτοὺς ἡ Κοινότητα χορηγοῦσε ἓνα μέτρο γῆς στὴ ξερβιά γωνιά τοῦ νεκροταφείου. Κάπως ἀκαλαίστητο ἦτανε ἀνάμεσα στοὺς χριστοὺς τάφους νὰ ὑπάρχουνε καὶ λάκκοι σὰν τοὺς πρωτινοὺς μὰ δὲ μποροῦσε νὰ γίνεαι ἀλλοιόπεικ. Ἦτανε κι' αὐτοὶ Χριστιανοὶ ἀνθρώπο. Νὰ σηκώσουν πάλι μάντρα καὶ νὰ χορίσουν τὰ μνήματα τῶν φτωχῶν δὲν ταίριαζε. Ὑστερότερα μπορεῖ. Γιὰ τὴν ὥρα ἄς μένανε κεῖ δὰ κι' ἄς χαλνάγανε τὴν γενικὴ ἀρμονία. Ὑπαρχαν καὶ καμπόσοι ἰδιωτικοὶ τάφοι ἀπὸ μάρμαρο. Αὐτοὶ χοριζόντουσαν μὲ κάγκελα ἀπ' τοὺς ὑπόλοιπους. Ἦτανε τάφοι καὶ κενοτάφεια συχωριανῶν πὸν πέθαναν στὴν ξενιτειὰ καὶ πὸν τὸ στερονοὺς θέλημα ἦτανε νὰ ταφοῦν στὸ χωριὸ τους. Ἐναν Ἀμερικάνο λόγου χάρι πὸν πέθανε στὸ Σικάγο, τὸν κουβάλησε μπαλασαμωμένο ἢ ἀδερφή του γιὰ νὰ βρεῖ ἀνάπαση τὸ κορμάκι του στὸ ἅγιο χῶμα τῆς ατρίδας του.

Θυμοῦνται πὸς βρώμαγε σὰν ψόφιο σκυλί. Εἶχε σαπίσει ἔξ' αἰτίας τὸ μπαλασάμι πὸν δὲν ἦτανε καλό.

Τὰ μνήματα ἡ Κοινότητα τὰ νοικιάζει μὲ τὴν χρονιά. Ὁχτακόσια φράγκα τὰ πρῶτης τάξης, πεντακόσια τὰ δεύτερης καὶ τριακόσια πενήντα τὰ τρίτης. Οἱ λάκκοι ἦτανε τζάμπα. Στις ἀρχες τῆς πρώτης τὰ κόκκαλα μένανε ὡς δέκα χρόνια. Γιὰ τοῦτο, τὸ περσότερο ξεκοβότανε ἓνα «ἐφ' ἅπαξ» γιὰ ὅλο τοῦτο τὸ διάστημα. Τὸ δικολοῖ πλέρωνε μιὰ καὶ καλὴ ἓνα τὰδε κοντύλι—σιδὸ συγκαταβατικὸ ἀπ' τις χρονιές—κι' εἶχε τὸ μνήμα του δέκα σωστὰ χρονάκια. Καμιά φορὰ τ' ἀγόραζε κίβλα στὸ τέλος καὶ τόκανε οικογενειακὸ «κοιμητήρι». Τὰ «δοτὰ» μπαίνανε σὲ κασάκια καὶ πῆγαιναν στὸ χωνευτήρι. Ἡ δεύτερη καὶ τρίτη τάξη δὲ μποροῦσε νὰ κρητίσει τὸ μνήμα περσότερο ἀπὸ πέντε χρόνια μὲ τὴ συμφωνία νὰ πλερώνει ταχτικά τὴν χρονιά. Στὰ πέντε χρόνια ἀδειάζε γιὰ νὰ καθίσει καινούργιος νοικιάρης, καθὼς ἔλεγε ὁ Ζίγκας. Πέθανε ἓνας, ξέθαναν ἄλλοι, ποῦχε πέντε μπορεῖ καὶ λιγώτερα στὴν ἀνάγκη. Τὰ κόκκαλα τοῦτα τᾶρχιζαν σὲ μιὰ μεγάλη βαρέλα ξεπίτηδες γι' αὐτὴ τὴ δουλειὰ. Ἀπάνω ὁ Ζίγκας εἶχε ζουγραφίσει δυὸ κόκκαλα σταυρὸ μὲ τὸ κεφάλι τους. Πάλι ὅποιος ἤθελε μποροῦσε νὰ κάμει ξεχωριστὸ κασελάκι μὰ μιὰ κι' ὑπαρχε ἡ βαρέλα γιὰ τί νὰ γίνεαι ἔξοδο. Μιὰ φορὰ τί κασελάκι, τί βαρέλα κόκκαλα ἔβαζε καὶ τῶνα κόκκαλα καὶ τᾶλλη. Μονάχα ἄλλη φιοῦρα ἔκανε τὸ πρῶτο κι' ἄλλη ἀνάπαση βρίσκανε κεῖ μέσα τὰ δοτὰ. Στὴ βαρέλα ἦτανε ἀνακατωμένος ὁ ἐροχόμενος, «μετὰ δικαίων καὶ ἀδίκων». Μ' ὅλα ταῦτα ἡ τάξη εἶναι τάξη καὶ τὴν τάξη αὐτὴ τὴν χροστάγαν οἱ χωριανοὶ στὸ δῆμαρχό τους μὰ καὶ στὸ Ζίγκνα ποῦταν μαζί νεκροθάφτης καὶ γενικὸς ἔφορος τοῦ νεκροταφείου.

Βέβαια γιὰ ὅλα τοῦτα ἡ Κοινότητα ξεδεύτηκε γιὰ νὰ κάμει μιὰ εὐκολία στὸ χωριό χροῆς τὸ λοιπὸν εἶχε καὶ τὸ χωριὸ νὰ πλερώνει ταχτικά.

Ἔτσι μίλησεν ὁ κὺρ-Γραμματέας. Κι' ἀκόμη εἶπε πὸς ὅλα δὲ μπορεῖ ἡ Κοινότητα νὰ τὰ φορτώνεται. Ἐκανε τὰ ἔξοδα γιὰ τὴ θανὴ τοῦ παιδιοῦ, ἔκανε καὶ συγκατάβαση πολλὴ στὸ ζήτημα τοῦ μνημάτου. Μονάχα τὸ ἓνα τρίτο εἶχε νὰ πλερώσει ἡ κυρὰ Κατήγκω καὶ δῶσ' του παρατάση

στην παράταση. «Όλα τούτα τ'έκανε ή Κοινότητα έξ αιτίας πού τὸ παληκάρι τὸ εἶπανε «ὡς παθόντα κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑπηρεσίας του». Λοχίας στὸ ἱππικό, καθὼς ἔσκυβε στὰ πεινὰ τ' ἀλόγου γιὰ νὰ δριξέι σ' ἕνα φαντάρο πὼς καθαρίζουνε τὶς ὀπλές, πῆρε τὴν κλωτσιὰ κατὰστηθα. Ἀπὸ τότες μέρα ἄσπρη. Σακατεμμένο πρᾶμα. Στὸ σπητικό του γύρισε. Δὲ χρειάζτανε πιά. Ἐρρεψε, σιγὸλῶσε ἴδιο κερὰκι στὴν ἀνάβρα καὶ στὸν πυρετό του.

Ἡ Κοινότητα ἀνάλαβε μὲ ἔξοδα δικὰ τῆς τὸ παιδί. Νὰ κάνει τὴ θανή, νὰ τοῦ χορηγήσει τὴν ἄρκλα του κ' ὅ,τι ἄλλο τοῦ χρειάζτανε. Ἐτοι ἦτανε, βέβαια ἔτσι ἔπρεπε. Τὸ παιδί μῆτε σὲ λάκκο ἦτανε προπεύμενο ν' ἀναπαυθεῖ μῆτε καὶ σὲ κανένα ἀπ' ἐκεῖνα τὰ χορταριασμένα μνημόγια μὲ ξερολίθια καὶ πλάκες μαυρισμένες ἀπ' τὴν πολυκαιρία. Τὸ βάλανε σ' ἕνα ἀπ' τ' ἀκριβὰ πλῆματα ποῦναι χριστὰ καὶ καγκελάτα μὲ ροδαριὲς ἕνα γύρο καὶ σκαλιστὴ ἐπιτάφεια πλάκα. Μῆτε στ' ὄνειρό τῆς νὰ τῶβλεπε ἡ κυρὰ Κατήγκω. Μωρὲ τέτοια θανὴ δὲν ξανάγινε. Βέβαια χρώσταγε ἔτσι νὰ κάνει τὸ χωριὸ γιὰ τὸν ἥρωα. Κατὰ πὼς τοῦπρεπε μαθὲς νὰ ἐνταφιασθεῖ. Ὅμως πάλι δὲν ἦτανε καὶ δίκιο, κατὰ πὼς λέγανε, νὰ ἐξαιρεθεῖ ὀλότελα ἡ κυρὰ Κατήγκω. Ἐνα σχωρεμὸ τουλάχιστο γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ. Ἡ Κοινότητα βλέπει δὲ ζήταγε κάναν κόσμο. Τῶνα τρίτο μονάχα, ἐπειδὴς εἶπαμε τὸ λόγο. Κι' αὐτὸ πάλι μὲ δόσες. Γιατί μαθὲς μὴ ἄρκλα πρώτης ἀγκάλαρεν ὁ γυιὸς τῆς. Λιγοστοὶ καὶ δαχτυλοδειχτούμενοι τέτοιοι τάφοι.

Τούτα δὴ τᾶκουσε καὶ τὰ ξανάκουσε ἡ γρηὰ Κατήγκω. Πῆρε παράταση στὴν παράταση γιὰ νὰ βρεῖ ἔστω καὶ κομματιαστὰ—σὲ δεκάξη δόσες μὰ μῆτε στ'ὄνειρό τῆς. Τί λὲς παιδάκι μου! Πὼς ἦτανε μπορετό. Κι' ὕστερα τᾶλλο πού τῆς λέγανε, πὼς τάχατες ἀν δὲν πλέρωνε εἶχε τὸ λεύτερο ἡ Κοινότητα. . . Τῶν ἀδυνάτω νὰ χωρέσει ἐκεῖνο τὸ ΑΛΛΟ στὸ κεφάλι τῆς. Σήμερα τὴ φώναξε πάλι ὁ κύρ Γραμματέας. Γιὰ τελευταία φορά. Ἄκουσε ξανά τὸ ΑΛΛΟ. Ἐνοιωσε νὰ τῆς κόβεται μὴ κλωστή. Εἶπε: «Δὲν ἄκουσα καλά». Πῆρε τὰ πόδια τῆς. Μέτρησε πόσα βήματα. Ἐφτασε. Ὁ δικηγόρος ἦτανε ἐκεῖ στὸ γραφεῖο του. Ξεχώριζε μονάχα τὸ ἐπίφοβο κεφάλι του. Ὁ ρέστος ἑαυτός του ἦτανε χωμένος στὶς ὑποθέσεις. Σὰν εἶδε τὴ γρηὰ βούτησε τὸ κεφάλι μὲς στὸ κύμα τοῦ χαρτιοῦ. Ἀποκρίθηκε λογαριάζοντας τὴ χρυσὴ μονέδα τῆς γλώσσας του. Τὰ λόγια πέφτανε τῶνα πάνω στὸ ἄλλο σὰν ἠχερὰ πεντόλιρα. «Ἄκου δὴ, Κυρὰ μου, τὸ λέει καὶ ὁ νόμος... ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως τοῦ ἐνοικιαστοῦ νὰ καταβάλλει τὰ ὀφειλόμενα ὁ κτήτωρ, ἦτοι ἡ Κοινότης, δύναται νὰ προβεῖ εἰς ἔξωσιν τοῦ νεκροῦ...», πού πᾶ νὰ πεῖ πὼς ἄμα δὲν πλερώσεις, ἡ Κοινότητα ἔχει δικαίωμα ν' ἀδειάσει τὸ μνήμα. Ἐτοι πρέπει γιὰ νὰ συντηρηθεῖ τὸ νεκροταφεῖο. Λόγου σου πάλι κύτταξε». Ἡ μάννα μίλησε. Ἐκανε νὰ πεῖ. Ὁ ἄλλος τραβήχτηκε πὴ μὲσα στὶς ὑποθέσεις. Ἡ μάννα ἔσουρε τὰ πόδια τῆς. Μαζὶ ἔσουρε καὶ τὸ παράπονό τῆς. Εἶχε τὸ σκοτάδι στὸ μάτι. Ἡ μέρα ἦταν σκοταδερὴ. Ἡ μονέδα τῆς γλώσσας του ἀκριβή. Κι' ἐκεῖνο τὸ ΑΛΛΟ. Πὼς ἀχούσανε στ' αὐτὴ τῆς. Τί λὲς, παιδί μου, εἶναι μπορετό ἀπὸ χριστιανὸς ἀνθρώπους! Ἐνας πεθαμέ-

νος σηκώνεται ποτὲς ἀπὸ τὸ μνήμα του; Τὸ σκυλλὶ βέβαια τὸ μαζεύουν κομμάτι κομμάτι καὶ τὸ πετᾶν ἐκεῖ δά. Περνάει τὸ κοράκι, χυμᾶει καὶ θρέφεται στὴ μυροουδιά. Μὰ τὸ ἴδιο εἶναι μαθὲς ἕνα πλάσμα τοῦ Θεοῦ πού μπορεῖ κ' ἄλυτο νᾶναι. Ἐνα παλληκάρι! πὼς ἔφυγε... πὼς γύρισε κομμένο τὸ θόρι του. Καὶ στὸ μάγουλο ἕνα ρόδο. Καὶ νὰ φτύνει ὀλοένα τὴ ζωὴ του ὡς πού στήρεψεν ἡ νεότης του. Τὸ ἴδιο μ' ἕνα δεντρί πού τοῦ κόβεις τὸ νερό. Μιὰ νὰ διπλώσει τὸ σταλέχι του, μιὰ νὰ φιλήσει τὸ χῶμα... Ἀμόντες τὰ παρακαλετά. «Ὁ πεθαμένος πέθανε, τὸ λουλοῦδι μαράθη». Μπορᾶ ἡ ψυχούλα του. Μὰ γιατί δὲν τὴν ἀφήνανε νὰ κοιμηθεῖ στὸ κινάρι τῆς τὸν ἀλαφρότατο ἕπνο τοῦ δίκαιου. Γιατί δὲν τὴν ἀφήνανε μαθὲς ἤρεμη κ' ἀτάραχη νὰ φτεροκοπήσει κεῖ δὴ ψηλὰ στὰ χαρούμενα οὐράνια; Γιατί;...

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

Ν' ΑΝΑΡΩΤΙΕΣΑΙ

(Α' Βραβεῖο διαγωνισμοῦ ποιημάτων).

Ν' ἀναρωτιέσαι τάχα τὸ γιατί
εἶναι ἡ ἀπέραντη ψυχὴ σου τόσο ἄδεια,
ν' ἀναρωτιέσαι τάχα τὸ γιατί
νὰ ζῆς μέρα καὶ νύχτα στὰ σκοτάδια...

Καὶ νᾶχης μιὰ καρδιά τόσο σκληρὴ
ὄπου ἔρωτας δὲν ἀνθισεν ἀκόμη,
καὶ νᾶχης μιὰ καρδιά τόσο σκληρὴ
κι' ἔρημοι ἐμπρός σου πάντα νᾶναι οἱ δρόμοι...

Τὶς νύχτες μοναχός σου νὰ μιλάς
κυττώντας τὰ τρεμάμενα τ' ἀστέρια,
τὶς νύχτες μοναχός σου νὰ μιλάς
ὕψωνοντας πρὸς τ' ἄπειρο τὰ χέρια...

Καὶ νᾶναι τί τὸ ἀσύλληπτο πού πᾶν
τὰ χέρια σου ὑψωμένα νὰ συλλάβουν,
καὶ νᾶναι τί τὰ χεῖλη σου πού πᾶν
κρυφὰ κ' εὐλαβικὰ νὰ μεταλάβουν !...

ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΟΥΡΜΟΥΛΗΣ

ΤΥΧΟΜΙΡ ΠΑΒΛΩΦ

ΤΟ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΟΥ ΜΠΟΓΔΑΝ

(Ο Τ. Πάβλωφ γεννήθηκε το 1885 στο Καζανλίκ, το γνωστό για τα τριαντάφυλλα και το τριανταφυλλάδιό του. Μετά την προκαταρκτική εκπαίδευση, ακολούθησε σπουδές σε κλασικό γυμνάσιο της Σόφιας κι' έπειτα φιλολογία και νομικά στο Πανεπιστήμιο. Το 1911 προσήγγισε στη λογοτεχνία και στη δημοσιογραφία. Πριν από τους βαλκανικούς πολέμους κατέβηκε, φοιτητής ακόμη όντας, στην Ελλάδα και πέρασε μερικές μέρες στην Αθήνα κι' επισκέφθηκε τα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους, όπου κι' ενεπνεύσθηκε έφτά διηγήματα από τον αρχαίο ελληνικό κόσμο, που έτοιμάζει την έκδοσή τους με τον τίτλο: «Κάτω από τον Αθηναϊκό ουρανό». Ο Τ. Π., δημοσιογράφησε σε πολλές εφημερίδες της Σόφιας και σε πολλά περιοδικά έχει δημοσιεύσει λογοτεχνικά του έργα. Σε ξεχωριστά βιβλία έχει βγάλει: «Το μικρό χαμόγελο» (1921), «Το αιδώνιο παραμύθι» (1930), «Η ευλογημένη γη» (1933), μυθιστορήματα, τρεις συλλογές διηγήματα (1923, 1928, 1929), δυο μελέτες ιστορικοπολιτικές «Οι Βούλγαροι στη Μοραβία και στο Τιμόκ» (1931) κι' «Ο σεβισμός κι' ο βουλγαρισμός στα Βαλκάνια» (1933). Έγραψε κι' ένα δραματικό λιμπρέττο «Ο βοϊβόδας Στραχίλ», που το μελοποίησεν ο βούλγαρος συνθέτης Ναούμωφ, και δόθηκεν από τη βουλγαρική έθνικη όπερα με μεγάλη επιτυχία στα τέλη του περασμένου χρόνου και παίζεται ακόμα. Διηγήματα του έχουν μεταφρασθή στη γαλλική, γερμανική, κροατική κι' ένα του διήγημα «Το άποκρυφο», έφτασε να δημοσιευθή στο Τόκιο της Ιαπωνίας σ' ένα έσπεραντικό περιοδικό).

Ο άγέρας χύνεται από την κλεισούρα σά λυτό θεριό, ανάδεύει τ' άγκάθια ανάμεσα στα χαλάσματα του άρχοντικού του Μπογδάν και χάνεται κατά το νοτιά στον άτέλετο κάμπο. Κι' αυτά αναφέρουν και σουφίζουν και λές νουμουρίζουν την παλιή παράδοση, τη γραμμένη τ' όθρος του σωτηριού έτους 1758 από το γέρο μοναχό Ίωακείμ, που έζησε στο άντικρονό μοναστήρι.

Σ' αυτόν τον τόπο ήτανε ένα λιθόχτιστο άρχοντικό με πολλά πατώματα. Όλόγυρα σχηματίζαν όμορφο φράχτη λεύκες και τ' άρχοντικό ύψωνότανε πάνω από τις κορυφές τους. Τ' άρχοντίσανε τα δάκρυα των φτωχών κι' οί κατάρες. Έτσι, μόνο ή ανάμνηση έμεινε γι' άλλοτινά κίσσκια, γι' άλλονινα τσιμισόρια και γιά μαμαρένιες βούσες...Σκοτεινή ανάμνηση γιά τόν κακό κι' άμαρτωλό άφέντη.

Τις νύχτες από τη γερόμη σκεπή θλιβερά κραζει ή κοκκουβάγια. Δέν είνε κοκκουβάγια, μά ή ψυχή της νεαρής νύφης, που άμάρτησε με τ' ομυσαρό πεθερό...Κι' από τα χαλάσματα λές κι' ακόμα βγαίνει τ' φάντασμα του άντρός της. Για τ' όφάντασμα αυτό γράφει ο μοναχός του άντικρονού μοναστηριού, ότι τ' είδαν χωριάτες από τα γύρω, κουρελιάρικο, σε σημείο να φαίνεται γυμνό, λυγνό, με στορογγυλεμένα μάτια, κόκκινα από την τρέλλα. Την ήμέρα τάχα κρυβότανε σε καταχωσμένο ύπόγειο και τ' νύχτα τριγύριζε πάνω στα χαλάσματα. Έβγαине να μαζέψει ξεροκόμματα ψωμί, που σπλαχνικές γυναικές άφηναν κάθε τόσο πάνω στις πέτρες.

Η ΟΡΓΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΚΑΙ Η ΔΥΣΤΥΧΙΑ, ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΚΩΝ ΕΝΕΚΑ ΑΜΑΡΤΗΜΑΤΩΝ

Σε σκοτεινές νύχτες, ξαπλωμένος μπρούμυτα, κάρφωνε στα μακρινά άζωγα ματιά, σά να ήθελε να θυμυθεί κάτι...

Άπό καιρό έχει λυωθεί τ' ομυφάρι του, κι' οί καμπίσιοι ακόμα διηγούνται, ότι άμα τ' ομυφάρι λαλήσει από τα χαλάσματα ή κοκκουβάγια, κάποιιο φάντασμα βγαίνει και γυρνάει μέσα στ' άγκάθια και τα χαλάσματα κι' ύστερα σά φοβισμένο χάνεται πίσω από τούς γκρεμισμένους τοίχους. Γι' αυτό οί άργοπορημένοι διαβάτες και σήμερα ακόμα χτυπούν τ' άλογά τους και περνούν γοργά τ' ομυφάρι από τ' άποκρυφο.

*
* *

Ύστερα από κοπιαστική μέρα γυνοΰσαν από τόν κάμπο κουρασμένοι έργάτες από τ' άποκρυφο. Σταματοΰσαν φοβισμένοι έμπρός στο άρχοντικό κι' άναποφάσιστοι χτυποΰσαν τις βαρειές θύρες. Οί θύρες άνοίγανε ανάμεσά τους κύματα από λουλουδία και πρασινάδα, και στο σαλι στεκόταν κατσούφης ο γέρο Μπογδάν, με κακά, σκοτεινά μάτια κι' άγρια μουστάκια. Τους ύποδεχότανε με βλαστήμιες και τούς πλήρωνε όπως αυτός ήθελε.

Έναν καιρό ύποδεχότανε τούς κουρασμένους χωριάτες ή καλή νοικοκερά. Αύτη ήταν πονετική, γιατί από τα νιάτα της ήταν δυστυχιμένη, κλεισμένη ανάμεσα στους πέτρινους τοίχους. Χαμογελοΰσε θλιμμένα κι' όταν ο άφέντης άρχιζε να βλαστημάει τούς έργάτες, αύτη έρχοιγε κάτω όλη ντροπή κι' ύποταγή τα μάτια κι' άποτραβιότανε πέρα, πίσω από τ' ομυφάρι με τ' ομυφάρι φοβισμένο και κλαμένο μικρό γιό της.

Όμως ή κερά πέθανε, κι' ο γέρος έγενε π' ομυφάρι. Πολλές φορές οί θύρες δέν άνοίγανε. Οί κουρασμένοι καρτεροΰσαν ώρες έξω κι' επί τέλους έφευγαν άπελπισμένοι κι' άξιολύπητοι στα χωριά τους και στις πεινασμένες φαμίλιες τους.

Τα χρόνια περνοΰσαν μαζί με τα καραβάνια των συννέφων πάνω από τόν κάμπο. Ο γιός μεγάλωσε γέρος και λεβέντης έγινε ο Σβίλεν και ζήτησε να φέρει στο πατρικό σπίτι τη χαρά και την εύτυχία. Άδικα όμως παρακαλοΰσε τόν άγριο γονιό να δεχτεί νύφη. Ο γέρος όλο κι' αντίστεκόταν, ενώ ή καρδιά του Σβίλεν χτυποΰσε από νιότη. Κι' όταν τη νύχτα ο Μπογδάν άποκοιμότανε, ο γιός πηδοΰσε τούς ψηλούς φράχτες και κατέβαινε ως τα παχειά λειβάδια. Έκει καθάλασε τ' ομυφάρι άλογο από τ' ομυφάρι του γονιού του και χανότανε στο μάκρος, πίσω από τρία χωριά, στο τέταρτο. Και σταματοΰσε τ' ομυφάρι άλογο έμπρός στης κόρης την αύλή, της όμορφης Μποσίλκας, που τόν καρτεροΰσε μέσα στις ήσυχες, άστρόφεγγες νύχτες. Ήταν όμορφη και δροσάτη, γαλανομάτα και χιιδίωρα.

Η νύχτα περνοΰσε σαν όμορφο παραμύθι και τα χωράματα με λύπη άποχωριζότανε τ' ομυφάρι την όμορφη Μποσίλκα, έσκυβε τ' ομυφάρι και γυνοΰσε στο πατρικό άρχοντικό.

Καιρό και καιρό παρακαλοΰσε τ' ομυφάρι γονιό του να τόν παντρέψει καιρό και καιρό... επί τέλους ο γέρος άποσδόχητα συμφώνησε. Άλλά κανείς πιά δέν είδε την όμορφη νύφη έξω από τ' άρχοντικό, ούτε τη μάννα της να πάει να ιδεί. Και λόγος βγήκε στα χωριά, ότι ο γέρος άμάρτησε

μὲ τὴ νέα γυναίκα. Τοῦ παραδόθηκε, λέγανε, ἀπὸ φόβο καὶ πῆρε ἀκριβὰ διαμαντικά...

Ὁ νιόπαντρος δὲ γνώρισε χαρὰ. Πλανιότανε τὶς νύχτες μέσα στὰ ψηλὰ ταιμίστρια καὶ σκεδίαζε νὰ φύγει μακριὰ μὲ τὴ γυναίκα του καὶ νὰ ζήσει ὅπως αὐτὸς ἤθελε· μακριὰ στὸν ὁμορφὸ κόσμο... Ἦξερε ποῦ ἦτανε κρυμμένο τὸ βαρὺ σεντοῦκι· μὰ φουχτιὰ μόνο νὰ πάρει ἀπὸ τὸν κρυμμένο θησαυρὸ καὶ τόση ἐλευθερία, τόση εὐτυχία...

Μὰ ὁ γέρος τὸν τσάκωσε πάνω ἀπὸ τὸ κλεισμένο σεντοῦκι καὶ τὰ κατάλαβε ὅλα. Ρίχτηκε σὰ θεοῦ ἐπάνω του μὲ ἄγρια χτυπήματα· τὸν ἐκλείσε σὲ σκοτεινὸ ὑπόγειο καὶ κάθε μέρα κατέβαινε μ' ἓνα βούρδουλα καὶ τὸν χτύπων, ὡς ποὺ κουραζότανε, στὸ κεφάλι, γιὰ νὰ μὴ μπορέσει ποτέ νὰ τοῦ κάνει παράπονα...

* *

Τὸ θῆρος ἦταν ζεστὸ μὲ πρωτόφαντη ξηρασιά· ἀπὸ τὴν ἀνοιξὴ ἀκόμα οὔτε σταλιά βροχῆς· μόνο χαλάζι σκότωνε κάθε τόσο τὶς ἐλπίδες...

Ἄδικα ὁ ἀσπρογένης ἠγοῦμενος ἔκανε λιτανεῖες καὶ μάζευε τοὺς χωριάτες ἀπὸ τὰ γύρω χωριά· ὅλα ξεραθῆκαν, ὅλα καῖχαν. Κρεμιάστηκε ὁ οὐρανὸς σὰν ἀνθρακιά πάνω ἀπὸ τὴν πλανταγμένη γῆ. Ξεράθησαν ὅλα τὰ γύρω ποτάμια. Στὰ γεράνια τὸ νερὸ κατέβηκεν ὡς τὸν πάτο· οἱ καταροχίτες ξεφανίστηκαν, τὰ πουλιά φύγανε μακριὰ. Μόνο τὶς νύχτες ἀκούγοντοσαν ἀπεγνωσμένα, στριγγὰ σφυρίγματα, τὰ φεΐδια, ποὺ βγαίνουν σὲ ἄσκημα χρόνια ἀπὸ τὶς σκοτεινὲς κι' ἀγνωστες σπηλιές.

Οἱ κόποι τοῦ φτωχοῦ πᾶν χαμένοι· πείνα καὶ δυστυχία σὲ κάθε φαμίλια. Γυναίκες ἀναμάλιασμένες βγαίνουν στὰ μεϊντάνια τῶν χωριῶν μὲ πικρὲς βλαστήμιες στὸ στόμα. Κάποτες μαζευόντουσαν ἀναποφάσιτοι χωριάτες ἐμπρὸς στὸ ἀρχοντικὸ καὶ σήκωναν σφιγμένες γροθιὲς πρὸς τὰ κλειστά παράθυρα.

— Γιὰ τὰ κρίματά του θὰ πεθάνουμε τῆς πείνας, λέγανε αὐτοί.

— Ὁ Θεὸς δὲν εὐλόγησε τοὺς κόπους μας, ἐνῶ τὰ δικά του τ' ἀμπάρια εἶναι γεμάτα, ἔλεγαν ἄλλοι.

— ὦ! μόνο ἐμᾶς τιμωρεῖ ὁ θεός, ἔλεγαν πὺ πέρα ἄλλοι.

— Θὰ πεθάνουν τῆς πείνας τὰ παιδιά μας· καὶ χτυποῦσαν τὸ κεφάλι οἱ γέροι.

— Φωτιὰ νὰ τὸν κἀφει!... βλαστημοῦσαν οἱ γυναῖκες.

— Τί τὴ θέλει τόση περιουσία αὐτὸς ὁ χαρικοφάτης, ποὺ ἔφαγε τὰ παιδιά του!

— Γιατί; οὔτε ὁ Θεός, οὔτε ἄνθρωπος ξέρει!...

— Νὰ γχορμίσουμε τὸ ἀρχοντικὸ! προτροπέντουσαν οἱ ἄντρες.

Ὅμως ὅλοι ἔβλεπαν ἀπεγνωσμένοι κι' ἀνίσχυροι τοὺς χοντροὺς πέτρι-
νους τοίχους κι' ἀκόμα πὺ ἀπελπισμένοι φεύγανε.

* *

Κι' ἔφτασε βαρὺ χινόπωρο. Ὁ οὐρανὸς σὰ μὲ μολύβι βάραινε κάθε ἐλπίδα. Λυσσασμένοι ἀγέροδες κατάροχιναν στὸν κάμπο τὴν ξερὴ βλάστηση. Τὸ στενὸ γέμισε. Ἐμπρὸς στὸ ἀρχοντικὸ μαζεψήθηκαν πάλι πεινασμέ-

νοι χωριάτες. Τὰ πρόσωπά τους ἦταν ξερὰ σὰ χῶμα καὶ τὰ μάτια τους σπιθοβολοῦσαν σὰ φωτιά.

Κρούσανε φοβισμένα τὶς θύρες. Κανένας δὲν τοὺς ἀπάντησε. Οἱ λευ-
κες ἀπὸ πάνω τους κουνούσαν ξεραμένες κορυφές μὲ πιγχιτὸ παράπονο. Οἱ πεινασμένοι χωριάτες περίμεναν πολὺ τὸ γέρο τσιφλικὰ νὰ βοηθήσει τὶς πεινασμένες φαμίλιες τους. Ἄδικα. Ὅμως πίσω ἀπὸ αὐτοὺς στεκόν-
τουσαν ἄλλοι· αὐτοὶ κρατοῦσανε λοστοὺς καὶ κασμάδες στὰ νευρώδη χέρια τους, ἀποφασισμένοι γιὰ ὅλα.

Καὶ νά, οἰχτήκανε ὄλοι. Σιδερένια δικράνια κινήθηκαν καὶ χτύπησαν καὶ μέσα ἀπὸ τὶς σχισμές, ποὺ ἀνοιξαν φάνηκαν τὰ ταιμίστρια τῆς ὀμαλῆς αὐλῆς. Σπρώξιμο, φωνές, ἀκατάσχετη βοή. Ἡ θύρα τραντάχτηκε κι' ἔπεσε δῶθε κείθε. Ἀγριεμένη φτωχολογιά γέμισε τὴν αὐλὴ καὶ τράβηξε κατὰ τὰ γεμάτα ἀμπάρια.

Ἡ νέα γυναίκα ξεφώνησε. Τινάχθηκε ὁ γέρος πεθερὸς καὶ πέρασε τὸ τουφέκι μέσα ἀπὸ στενὴ τουφεκίστρα. Καὶ σημάδευε κορμί στὸ κορμί. Λυὸ φορὲς προχώρησαν καὶ γύρισαν πίσω ἀνθρώπινα κύματα. Στὸ τρίτο γουρνοῦσι οἱ λοστοὶ χωθῆκανε στὴν πέτρινη τουφεκίστρα.

Ὁ γέρος κάλεσε βοήθεια τοὺς δούλους του· αὐτοὶ πῆγαν μὲ τοὺς ἐπι-
δρομεῖς.

Οἱ πέτρος ἔβγαναν ἡ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη. Τὸ γχορμίσμα προχωροῦσε κι' ὀλοένα τὸ ἀνοιγμα αὔξαινε. Τότε ὁ Μπογδᾶν ἀπελπισμένος σήκωσε τὸ τουφέκι πάνω στὴν ἀλλόφορη νύφη του κι' αὐτὴ ἔπεσε αἰμόφυρτη. Στὴ δική του τὴ ζωὴ δὲν πρόφτασε νὰ δώσει ὁ ἴδιος τὸ τέλος, γιὰτὶ μιὰ ἄ-
γρια γροθιά τὸν ἔροῖξε κάτω σὰν κομμένο κλαρί.

Τὸ ἀλαλητὸ τῆς ἐκδίκησης δὲν ἔπαψε γογγόρα· φλόγες τριγύρισαν τὸ σπίτι· αἱμάτινες γλώσσες ἔφταναν ὡς τὴ σκεπὴ.

Τότε μέσα ἀπὸ τὸ πλήθος, ξεμαλλιάρης κι' ἀγριοπὸς φάνηκεν ὁ ἐλευ-
θερωμένος ἀπὸ τὸ ὑπόγειο σκλάβος. Κύτταξε τὴ φοικὴ μὲ βλακώδη ἡσυ-
χία, ὕστερα πῆγε πρὸς τὰ δυὸ πτώματα, τὰ πεταγμένα στὴν αὐλὴ καὶ μὲ
μάτια διάπλατα ἀνοιγμένα κύτταξε χωρὶς νὰ αἰσθάνεται τὶς αἱμάτινες λί-
μνες, ποὺ εἶχαν σχηματισθεῖ στὶς πλάκες...

ΤΑΧΕΙΑ ΕΠΗΛΘΕΝ Ἡ ΤΙΜΩΡΙΑ ΔΙΑ ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ ΤῶΝ ΚΑΚΟΥΡΓΙῶΝ.

* *

Ὁ ἀγέρας χύνεται ἀπὸ τὴν κλεισοῦρα σὰ λυτὸ θεοῦ, ἀναδεύει ἡ ἀγκα-
θιά μέσα στὰ χαλάσματα τοῦ ἀρχοντικοῦ τοῦ Μπογδᾶν καὶ φεύγει κατὰ
τὸ νοτιὰ στὸν ἀτέλετο κάμπο.

Ὅμοια μὲ μαύρη ἀνάμνηση στέκουν τὰ χαλάσματα ἐκεῖ, ἀριστερὰ στὸ
δρομό, κοντὰ στὸ βουνό. Τὶς νύχτες, μέσα σὲ θύελλα, θαρρεῖς πλανιέται
φοβερὸ φάντασμα. Σπλαχνικὲς γυναῖκες ἀφήνουν ἀκόμα ἐνεῖ στὰ σκόρπια
λιθάρια ξερὰ κομμάτια ψωμί. Πάντα θλιβερὰ τὰ βράδνα ἀκούγεται ἡ
κουκουβάγια ἀπὸ τὰ δοκάρια, ποὺ ξεβγαίνουν.

Γι' αὐτὸ καὶ σήμερον ἀκόμα οἱ ἀργοπορημένοι διαβάτες χτυποῦνε τ'
ἄλογα καὶ περνοῦν γοργὰ τὸ καταραμένο αὐτὸ μέρος.

Μετάφραση ἀπὸ τὸ Βουλγάρικο: Α. ΑΡΓΗ

Η ΕΡΕΥΝΑ ΜΑΣ

ΡΩΤΟΥΜΕ ΤΟΥΣ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΥΣ ΜΑΣ...

1ον) Οί διάφορες μεταπολεμικές κοινωνιολογικές θεωρίες ωφέλησαν ή έβλαψαν με την επίδρασή τους την Λογοτεχνία μας;

2ον) Νομίζετε πώς υπάρχει σήμερα στην Ελλάδα κριτική, ικανή να δώσει την πραγματική αξία και θέση σ' ένα έργο Έλληνικό που πρωτοφανερόνεται;

3ον) Η σημερινή ποίηση, που τείνει ολοφάνερα ν' αφομοιωθή με τον πεζό λόγο, σέ τί προβλέπετε πώς κινδυνεύει να εξελιχθή μελλοντικά;

ΑΠΑΝΤΟΥΝ:

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ κ. ΜΑΡΚΟΣ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

Δέν ξέρω να διατυπώθηκε ύστερ' από τον πόλεμο καμιά νέα κοινωνιολογική θεωρία. Έπειδή, όμως, ή γνωστή μισόν αιώνα πριν από τον πόλεμο Μαρξική θεωρία, διαδόθηκε τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια σέ εύρύτερο κύκλο και στον τόπο μας, απλοποιημένη και σχηματοποιημένη, συμπεραίνω πώς τó καλό περιοδικό σας ζητάει να μάθει αν ή επίδραση αυτής τής θεωρίας έβλαψε, ή ωφέλησε τή σύγχρονη λογοτεχνία μας.

Νομίζω, πώς ή οποιαδήποτε θεωρία μόνον όταν μεταπλάσει σ' ένα βαθμό τά συναισθήματα και γενικά τον ψυχικό κόσμο του λογοτέχνη, μπορεί να ειπωθεί ότι επέδρασε στο έργο του. Και ή επίδρασή της τότε δέ μπορεί ποτέ να είναι βλαβερή, γιατί ή τέχνη ακριβώς έχει αυτόν τó σκοπό—να εκφράσει τον πραγματικό ψυχικό κόσμο του λογοτέχνη, εκφράζοντας έτσι τήν ψυχή τής σύγχρονης του κοινωνίας.

Στήν περίπτωση, όμως, που ο λογοτέχνης βαλθεί να γράψει έργο για να εκθέσει και υποστηρίξει γνώμες και ιδέες, που μόνο με τó μυαλό του τις επιδοκίμασε, μπαίνοντας να ποῦμε συνειδητά στη δούλεψη πολιτικού ή κοινωνικού σκοπού, τότε ο λογοτέχνης αυτός δέν κάνει πιά τέχνη, μύ γράφει λίβελλους ή διατριβές έμμετρους ή πεζούς.

Δέν μπορώ να ξέρω αν κανένας, γεννημένος για να είναι ερογάτης τής τέχνης έπαθε μεταπολεμικά στον τόπο μας κάτι παρόμοιο. Μά κι αν παρατηρήθηκαν ένα δυό παραπλανήματα δέν είναι βέβαια υπεύθυνη γι' αυτά ή Μαρξική Θεωρία, αλλά ή αδύναμη τεχνική ιδιοσυγκρασία του παραπλανημένου. Και για τή μοιραία άποτυχία κάθε φορά του λογοτεχνήματος του, μου φαίνεται πώς φταίει πρό πάντων ή ανεπιχειρήσει του, που τον ώθησε να γράψει έργο δήθεν τέχνης για να υποστηρίξει γνώμες και ιδέες, που αυτός ο ίδιος και ξέρει και νοιώθει, ότι δέν καταστάλαξαν ακόμα μέσα του, ώστε να γίνουν αίσθημα, και ότι δέ μετάπλασαν τήν ψυχή του.

Για τον κάθε άνθρωπο, που έχει τή δύναμη να μη φανατίζεται, ή Μαρξική Θεωρία έχει μέσα της ευγενικά στοιχεία που μπορεί ν' ανυψώσουν τήν ψυχή ενός λογοτέχνη, άμα βέβαια ή ψυχή του κατορθώσει να νιώσει σαν ανάγκη δική της τήν αγάπη του Συνόλου, άμα ή ψυχή του πάσχει για τήν τύχη του Συνόλου, άμα νιώθει τή διπλανή της και τήν

πιο μακρυνή της ανθρώπινη ψυχή σαν αδερφή, άμα διψάσει κοινωνική δικαιοσύνη, άμα βαθεία συμπονέσει τα πλήθη νιώθοντας πρώτα τον πόνο τους, άμα άγανακτήσει γιατί στερούνται οι πολλοί, οι πάρα πολλοί τήν επιτρεπόμενη στον κόσμο αυτόν ελάχιστη ευτυχία, κι άμα τέλος μισήσει όσους συνειδητά δημιουργούν τήν ανθρώπινη δυστυχία για να μεγαλώσουν τήν δική τους άνεση.

Η έκφραση των παθών αυτών τής ψυχής—είτε του μίσους, είτε τής μεγάλης αγάπης—είναι έργο τής Τέχνης. Κι όσο βαθύτερα τα νιώσει τα πάθη αυτά ο Τεχνίτης, τόσο δυνατώτερο, τόσο αληθινότερο κι όμορφότερο θά είναι τó λογοτέχνημά του.

Η άπαραίτητη όμως προϋπόθεση του βαθύτερου μεταπλάσμου τής ψυχής του Τεχνίτη είναι πολύ δύσκολο να πραγματοποιηθεί. Και για τούτο ρωτιέμαι—είμαστε τάχα στην Ελλάδα τόσο έτοιμοι, τόσο ψυχικά καλλιεργημένοι και ζούμε τάχα υπό συνθήκες κατάλληλες, ώστε ένας τέτοιος μεταπλάσμος τής ψυχής των λογοτεχνών μας από τή γνωριμία τής Μαρξικής Θεωρίας να είναι ένδεχομένος;

Αμφιβάλλω. Και αμφιβάλλω ακόμα πιο πολύ για τó ότι γράφηκαν ήδη άξια του ονόματος λογοτεχνικά έργα που όφείλονται στην επίδραση τής Μαρξικής Θεωρίας.

Τό δεύτερο ερώτημά σας θά ήθελα να τó παρατρέξω για να μην όμολογήσω coram populo πώς δέ διακρίνω ούτε σέ όσους άποφασίσαν με κάποια εδυσυνείδησία και με κάποια δύναμη αυτοσελέγχου ν' ασκήσουν τó πολύ δύσκολο έργο του καθοδηγού των νέων λογοτεχνών, τήν άπαραίτητη γι' αυτό πολύ μεγάλη γενική κ' αίσθητική μόρφωση και τήν αναγκαίατατη άπόλυτη αγάπη προς τήν Τέχνη.

Θά ήθελα να τó παρατρέξω, για να μην προσθέσω, πώς οι άπαραίτητες ιδιότητες ενός κριτικού—δηλαδή ή καλωσύνη, ή κοινωνική άνατροφή, ή χαλοβουλία, ή αντικειμενικότητα, ή απάθεια, ή ύπομονη δέν είναι τα χαρακτηριστικά προτερήματα των παραπολλών που αυτοαναγνωρίζονται κάθε μέρα ως κριτικοί.

Και τέλος θά ήθελα να τó παρατρέξω για να μην άναγκασθώ να πω τα γνωστότατα—ότι κριτική δέν είναι ή συγγραφή πανηγυρικών διθυράμβων για έργα μέτρια, ούτε ή άγρια επικριτική έργων άνεκτών, άλλ' ούτε και ή άρθρογραφία υπέρ όρισμένων αισθητικών αντιλήψεων. Ο κριτικός έχω τήν γνώμη πώς θά έπρεπε πρό πάντων να μπορεί, να νιώσει τ' ώραίο, όπου κι αν βρίσκεται, και έπειτα νάχει τήν ικανότητα να βοηθήσει τó κοινό να τó ιδεί κι αυτό κάτω από τής Κριτικής του τó φως.

Έχομε τάχα τέτοιους κριτικούς;—Σχηματισμένους, ώριμους, βεβαίωτατα όχι.

Αλλά ίσως έχομε ένα δυό νέους, πάρα πολύ νέους ακόμα, που θά μπορούσαν καταγινόμενοι συστηματικά και πρό πάντων πασιζώντας να διατηρήσουν τήν παρθενικότητα τής ψυχής των, να γίνουν με τον καιρό άξιοι για τή δύσκολη του κριτικού άποστολή.

—Και τώρα άς μου επιτραπεί ν' απαντήσω πύ αναλυτικά και πιο ανεπιφύλακτα στο τρίτο ερώτημα, διατυπώνοντας άμέσως αντίθετα προς τή

διαφαινόμενη γνώμη του συντάκτη του ερωτήματος την πεποίθησή μου— ότι η ποίηση δὲν τείνει ν' ἀφομοιωθεῖ μὲ τὸν πεζὸ λόγο οὔτε δλοφάνερα, οὔτε στὰ κρυφά.

Εἶναι φυσικὸ σ' ἕνα νέο—καὶ τέτοιος θὰ εἶναι ὁ συντάκτης τοῦ ερωτήματος—νὰ τοῦ κάνει ἐντύπωση ἡ μόδα, γιατί δὲν ἔζησε ἀρκετὰ ὥστε νὰ δεῖ μὲ τὰ μάτια του πόσο περαστικὲς εἶναι οἱ μόδες. Φυσικὸ ἐπίσης εἶναι στὸ νέο νὰ τοῦ φαντάζοντο κάπως τὰ καμώματα τῶν πρωτοτυπομανῶν, ποὺ κατογράφουν ἀσήμαντα πεζογραφήματα καὶ λόγια κακόχηα ποὺ ἔχουν ἄνισο ἀδικαιολόγητα μάρκος.

Εὐτυχῶς ἡ αἰωνία ποίηση, ποὺ δὲν τὴν ἀγγίζουν οἱ μόδες καὶ ποὺ ἀγνοεῖ ὅλες τὶς μικροφιλοδοξίες καὶ ὅλες τὶς μαροφιλοδοξίες τῶν πρωτόπειρων ὄλων τῶν εἰδῶν καὶ ὄλων τῶν πρωτότυπων πρωτοπόρων ὄλων τῶν ἐποχῶν δὲ διατρέχει κανένα κίνδυνο νὰ πεζοποιηθεῖ.

Στὴν Ἑλλάδα, λοιπὸν ὅπως παντοῦ καὶ αἴριο, ὅπως στὸ παρελθόν, οἱ πεζοὶ θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ γράφουν πρόζα πότε πὺ ξερὴ καὶ πότε πὺ μαλακιά, καὶ οἱ ποιηταὶ θὰ ἐξακολουθήσουν καμιά φορὰ νὰ γράφουν καὶ πρόζα ποιητικὴ.

Ἄλλὰ καὶ ἂν παραδεχτοῦμε πὺ στὸ μέλλον θὰ γράφονται περισσότερα σὲ πεζὸ λόγο ἔργα ποὺ θὰ ἔχουν καὶ ποιητικὰ χαρίσματα, αὐτὸ δὲ θὰ σημαίνει ἀφανισμὸ σιγὰ-σιγὰ τῆς ποίησης, ἀλλὰ ἀντίθετα ἑξάπλωμά της.

Μὰ καὶ ἂν πρόκειται ἀπὸ αἴριο νὰ γράφονται περισσότερα ποιήματα σὲ πεζό, ἢ σὲ ρυθμικὴ πρόζα, ἢ σ' ἐλεύθερους στίχους δὲ θὰ εἶναι κάτι καινούριο στὸν κόσμο, οὔτε κάτι ποὺ μπορεῖ ν' ἀναπτυχθεῖ σὲ βάρος τοῦ ἔμμετρον λόγου τῆς πὺ ἀυστηρῆς παράδοσης. Στὴν Εὐρώπη, πρὸ πάντων πρὸ ἐξήντα χρόνων, ἦταν τῆς μόδας νὰ γράφουν πολλοὶ καὶ καλοὶ καὶ ἐλεύθερους στίχους, καὶ ρυθμικὴ πρόζα, καὶ ποιήματα σὲ πεζό. Ἡ μόδα ἦρθε καὶ ἐδῶ πρὸ σαράντα χρόνων. Μὰ ὁ ἔμμετρος ὁ πὺ φορμαρισμένος λόγος δὲν ἔκαψε ποτὲ νὰ χρησιμοποιεῖται σχεδὸν ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τοὺς πὺ καλοὺς, ποὺ ἀντίθετα ἀπὸ τότε καὶ στὴν Εὐρώπη καὶ ἐδῶ ζητοῦν τὸ ποῖημα νὰ τραγουδιέται καὶ ὄχι νὰ διαβάζεται.

Βέβαια διάχυτη ποίηση μπορεῖ νὰ συναπαντήσουμε σὲ μερικὰ κομμάτια σὰν τοῦ Καβίφη, ποὺ κατὰ λέγονται ποιήματα καὶ ποὺ θὰ ἔπρεπε πὺ δικαιολογημένα νὰ τιτλοφοροῦνται «πεζογραφήματα ποιητικά». Βέβαια ἡ ποίηση ποὺ περιέχον πολλοὶ στίχοι τοῦ Καρνωτάκη μᾶς ἐπιτρέπει νὰ λησμονοῦμε κάποτε τὴν ἀτημελησία τοῦ λεχτικοῦ του καὶ τὴν ἔλλειψη μουσικότητος στὰ ποιήματά του.

Ἄλλὰ τὸ ὅτι μπορεῖ νὰ βοῦμε ποίηση καὶ ἔξω ἀπὸ τὸν ἔμμετρο λόγο, ἢ σὲ παραμελημένους στίχους, αὐτὸ δὲ θὰ πεί ὅτι σιγὰ-σιγὰ ἀφομοιώνεται ἡ ποίηση μὲ τὴν πρόζα, ἀλλ' ὅτι ὁ πεζὸς λόγος ζηταίε δύναμη ἀπὸ τὴν ποιητικὴ του οὐσία. Οὔτε σημαίνει πὺ ὁ ἐπιμελημένος ἔμμετρος λόγος θὰ πάψει νὰ εἶναι σιγὰ-σιγὰ τὸ κύριο ὄργανο τοῦ ποιητῆ. Γιατί ποτὲ ἡ ἔντονη καὶ λαγαρὴ λυρική ποιητικὴ διάθεση δὲ θὰ βρεῖ καταλληλότερο ἐκφραστικὸ μέσο ἀπὸ τὸν ἔμμετρο λόγο τὸν πὺ προσεχτικὰ δουλεμένο, ποὺ μπορεῖ νὰ περιέχει καὶ τὸ ἀπαραίτητα μουσικὸ στοιχεῖο,

ποὺ μπορεῖ νὰ εἶναι κατ' ἐξοχὴν ρυθμικὸς καὶ ποὺ δύναται νὰ μεταχειρίζεται καὶ ὅλα τὰ ἄλλα βοηθητικὰ στοιχεῖα γιὰ τὴν πληρέστερη ὅσο τὸ δυνατό ἔκφραση τοῦ ἀνέκφραστου, ποὺ τὸ νιώθει μέσα του μόνο ὁ ἀληθινὸς ποιητῆς.

Βέβαια κάθε κατασκευάσμα ἔμμετρο δὲν εἶναι καὶ ποῖημα. Μὰ δὲ μπορεῖ νὰ ἐννοηθεῖ ποῖημα ἄρτιο χωρὶς τὴ μουσικότητα τοῦ ἔμμετρον λόγου καὶ χωρὶς τὴν ἐπιμελημένη του μορφή.

Γιὰ τοῦτο ἂν τυχὸν παρατηρήθηκε τελευταῖα (ποὺ δὲν τὸ παραδέχομαι) ὅτι γράφθηκαν ποιητικώτερα πεζογραφήματα καὶ ἔργα μὴ ποιητικὰ σὲ καλοὺς στίχους, αὐτὸ δὲ θ' ἀπόδειχνε τὴ χροεωκοπία τοῦ ἔμμετρον λόγου, ἀλλ' ἀπλούστατα ὅτι δὲ γεννήθηκε τὰ τελευταῖα χρόνια στὸν τόπο μας κανένας ἄξιος τοῦ ὀνόματος ποιητῆς.

Μὰ καὶ τοῦτο δὲν εἶναι φαινόμενο ποὺ πρέπει νὰ μᾶς ἀναγκάσει νὰ κλαῖμε τὴν ποίηση. Γιατί ἐπὶ τέλους ποιηταὶ δὲ γεννιοῦνται κάθε μέρα. Σ' ἕνα μικρὸν τόπο σὰν τὸν τόπο μας ἡ ἐμφάνιση ἐνὸς ἢ δυὸ σημαντικῶν ποιητῶν στὸ διάστημα ἐνὸς αἰῶνα καὶ ἡ ἐμφάνιση σὲ κάθε γενεὰ δυὸ τριῶν καλῶν ποιητῶν, ὅπως παρουσιάστηκαν στὸ διάστημα τῶν ἑκατὸ χρόνων τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος, εἶναι σημεῖο πὺ ἡ ποίηση ζεῖ ἀνάμεσά μας καὶ σὲ βαθμὸ ἱκανοποιητικὸ.

Ἄν, λοιπὸν, οἱ βιαστικοὶ νέοι δὲν κατόρθωσαν ἀκόμα ν' ἀνακαλύψουν στὰ δεκαπέντε μεταπολεμικὰ χρόνια γύρω τους τὸν σημαντικὸ ἢ τὸν καλὸ τοῦ μέλλοντος ποιητῆ, αὐτὸ δὲν ἀποκλείει τὸ ὅτι μπορεῖ νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν ἀπὸ τὴ μὴ στιγμὴ στὴν ἄλλη.

Ποιητικὲς συλλογὲς ἐκδίδονται κάθε χρόνο ἑκατοντάδες. Σημεῖο πὺ καὶ στὴ νέα γενεὰ ὑπάρχει ποιητικὴ διάθεση σὲ βαθμὸ ἴσο τοῦλάχιστο μὲ τὴ γενεὰ κάθε ἄλλης ἐποχῆς. Μέσα σὲ δυὸ ἢ τρεῖς ἀπὸ τὶς ποιητικὲς αὐτὲς συλλογὲς τῶν δέκα τελευταίων ἐτῶν μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν καὶ στίχοι ποὺ νὰ προδίδουν τὸν ποιητῆ ποὺ μὴ μέρα θὰ ὀριμάσει. Καὶ ὁ ποιητῆς αὐτός, ἢ αὐτὸς ποὺ θὰ φανεῖ αἴριο, εἶμαι βέβαιος πὺ γιὰ νὰ ἐκφράσει τὸν κόσμο του θὰ μεταχειρισθεῖ τὸν ἔμμετρο λόγο.

Ο ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ κ. ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

Ἡ μεταπολεμικὴ περίοδος ἂν δὲν ἔβλαψε τὴν Ἑλληνικὴ λογοτεχνία, δὲν τὴν ὀφέλησε ὅμως καὶ ὅσο ἔπρεπε. Ὁ πόλεμος καὶ οἱ συνθήκες ποὺ ἐδημιούργησε ἔπρεπε νὰ συγκινήσουν βαθύτερα τὴν ψυχὴ τοῦ Ἑλληνα λογοτέχνη καὶ νὰ δημιουργήσουν μιὰ νέα ἀτμόσφαιρα ποὺ θὰ ἀποτελοῦσε αὐτὴ τὴν καινούργια κατεύθυνση τῆς μεταπολεμικῆς λογοτεχνίας. Μερικὲς ἀξιέπαινες προσπάθειες προσοῦν βέβαια νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ἕνας σταθμὸς στὴν μεταπολεμικὴ Ἑλληνικὴ φιλολογία ἀλλὰ ὁ σταθμὸς αὐτὸς δὲν μπορεῖ νὰ ἐνθουσιάσει ἀκόμη.

—Κριτικὴ ὑπάρχει βέβαια καὶ στὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' αὐτὴ παραγνωρίζε τὸν ὀλο της. Οἱ ἐκπρόσωποι τῆς κριτικῆς ἄλλοι θεωροῦν ὡς βᾶσιν τοῦ ἔργου εἰς τὴν ἐπίκριση μόνον καὶ ἄλλοι εἰς τὴν κριτικὴν τῶν παρουσιάζονται δημοσιογιοί. Οἱ πρῶτοι εἶναι οἱ ἀποτυχημένοι

είς την λογοτεχνικήν εκδήλωση—οί ρατὲ τῆς λογοτεχνίας—οἱ ἄλλοι εἶναι οἱ ἄξιοι πολλῆς προσοχῆς. Καὶ εὐτυχῶς οἱ τελευταῖοι εἶναι ὅλοι νέοι σχεδὸν ποὺ δείχνουν ὅτι ἡ κοιτικὴ θὰ πάρῃ τὸν δρόμο ποὺ ἐπρεπε νὰ ἔχη καὶ στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ πολλοῦ.

—Ἄν ἡ ποίησις τείνει νὰ ἀφορμειωθῇ μὲ τὴν πρόζα δὲν εἶναι εὐκολα νὰ ἀποφανθῇ κανεὶς κατηγορηματικά. Εἶναι γεγονὸς μολαταῦτα ὅτι ὁ πεζὸς λόγος ἔχει κυριαρχήσει σήμερον καὶ θὰ κυριαρχήσῃ ἀκόμη τόσο ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ δίνει τὴν φόρμα καὶ τὴν καλλιτεχνικὴ ὁμορφιὰ ἐνὸς ποιήματος, καλλίτερα ἀπὸ τοὺς στίχους καὶ τὸν ἕμμετρο γενικὰ λόγο.

ΤΡΑΒΑ ΤΟΝ ΊΣΚΙΟ ΣΟΥ

Τράβα τὸν ἴσκιο σου λίγο πιὸ πέρα,
μὴν πᾶς μπροστὰ στὸν Ἥλιο τῆς ψυχῆς μου
μὴν πιάνῃς τῆς πνοῆς μου τὸν ἀγέρα
τὸν οἴστρο μὴ χαλᾶς τῆς προσευχῆς μου.

Δικά σου εἶναι τὰ χρόνια μου κι' οἱ μέρες
μὰ μιὰ στιγμή τῆ θέλω! εἶναι δική μου!
Τὴν ὥρα αὐτὴ στὴ θήκη ἄς πᾶνε οἱ βέρρες
κι' ἐλεύθερη ἄς περάσω τὴ ζωὴ μου.

Ἔω μὴ! τὸ βέβηλό σου χέρι ἀπλώσης
στὰ ἅγια τῶν ἁγίων τῆς ψυχῆς μου·
τὴν ἄσπιλη στιγμή μου μὴ λερῶσης,
τὸν οἴστρο μὴ χαλᾶς τῆς προσευχῆς μου...

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΛΙΑΚΑΚΟΥ

ΟΤΑΝ ΠΕΡΑΣΗ Η ΝΙΟΤΗ ΜΟΥ

Ἢ ὅταν περάσῃ ἡ νιότη μου καὶ σβύσει
μέσ' στὴν ἀπέραντη τῆ θλίψη ποὺ μὲ δέρνει,
καὶ στὴν ἀπόγνωση ὄλο καὶ μὲ φέρνει,
τί κι' ἂν στὰ γερατεῖα ἡ χαρὰ μ' ἀγγίσει;

Πλημμύρα φῶς τὰ μάτια κι' ἂν γεμίση
τὸ δειλινό, τὴ νύχτα πάντα φέρνει·
κι' ἡ μοῖρα μου ποὺ στὸν χαμὸ μὲ σέρνει,
χειμῶνανθοὺς ποτὲ ἄς μὴ μοῦ χαρίσει...

Τῆς ἄνοιξης γυρεύω ἕνα λουλοῦδι,
λίγη χαρὰ, μι' ἀγάπη, ἕνα τραγοῦδι
τώρα ποὺ ὄλα γύρω μου γελᾶνε,

μὰ σὰν μὲ βρεῖ ὁ χειμῶνας ἄς μὴ μείνει
παρὰ ἡ χαρὰ, μονάχα κ' ἡ γαλήνη
κι' οἱ θύμησες γλυκὰ νὰ μοῦ μιλᾶνε...

ΜΗΝΑΣ ΔΗΜΑΚΗΣ

ΜΙΑ ΠΑΛΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἦτανε ἡ Χαρίτω...

...Ἄκου Λενιώ μὰ πολὺ παλιὰ ἱστορία... Μιὰ παράξενη ρομαντικὴ ἱστορία... ἦτανε ἡ Χαρίτω πεσμένη στὸ κρεβάτι κι' εἶχε τὰ μάτια στηλὰ στ' ἀνατολίτικο τὸ ταβάνι... Κι' ἔμοιαζε σὰ βενετσιάνα ἀρχόντισσα. Γιατί, Λενιώ, πρέπει νὰ ξέρῃς πὼς ἔζησε στὴν Κύπρο, στὸν καιρὸ τῶν Βενετσιάνων μὲ τίς περὶφανες γαλέρες, μὲ τὰ σιδερένια κάστρα, ποῦχανε σημάδι τους τ' Ἄη Μάρκου τὸ λιοντάρι, φόβητρο στοὺς ξένους ποὺ φτάνανε στὸ νησί, καὶ τίς χρυσὲς στολὲς ποὺ λάμπανε στὸν ἥλιο...

Κρατοῦσε ἕνα γράμμα στὰ χέρια της... εἶναι σοῦ λέω μὰ παλιὰ ρομαντικὴ ἱστορία... Τὴν ἀγαποῦσε ὁ Νικόλας... κι' ἦταν ὄραιο κι' ἀντρεῖο παλληκάρι... Ναι ἦτανε δικό του τὸ γράμμα ποὺ κρατοῦσε... Τὸσφιγγε, τὸλυωνε καλλίτερα... Ἔτσι ἦτανε Λενιώ... Ἐπρεπε νὰ μὴν τὸ ξεχάσῃ τώρα ποὺ παντρεύτηκε... Ναι, γιατί ἡ Χαρίτω εἶχε παντρευτεῖ... ἕναν πλούσιο Βενετσιάνο ἀρχοντα... Νᾶξερές πόσα τῆς ὀρκιζότανιστὸ γράμμα. Κι' ἦτανε ἡ ἴδια νύχτα ποὺ θάρχόταν νὰ τὴν δῆ...

Μὰ αὐτῆς Λενιώ δὲν τῶλεε ἡ καρδιά της. Ὅχι! Τί ἔχει νὰ κἀνῃ ἂν ἦτανε γέρος ὁ ἄντρας της; Δὲν ἦτανε ἡ Χαρίτω ἕνα σκουληκι ποὺ τὸ ξέβγαλε ἐιοῦτος ἀπ' τὴ λάσπη; Ναι! ἔτσι ἦτανε... Δὲν τὴν ἔκανε κι' αὐτὴ ἀρχόντισσα σὰν τίς ἄλλες Βενετσιάνες; Μὰ εἶχε καὶ τὸ παράπονό της ἡ Χαρίτω. Ἦτανε τόσο ὁμορφη καὶ δὲν ἔκανε αὐτὴ γιὰ ἕνα γέρο.

Μὰ γιατί νὰ στὰ λέω ὄλ' αὐτὰ Λενιώ ἀπόψε; Τόσο παλιὰ ἱστορία γιατί νὰ σιμῶνῃ τώρα στὴ θύμησή μου; Ἔτσι ποὺ λές... Παίζανε οἱ χωριάτες τὰ σαντούρια τους κι' ἡ θάλασσα ἔπαιζε μὲ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ... Ἦτανε ἡ ὥρα ποὺ οἱ Βενετσιάνικες γαλέρες ξεκινοῦσαν ἀπ' τὸ παφίτικο τ' ἀκρογιάλι. Καθότανε ἀκόμα καὶ κοιτάζε τὸ γράμμα ἡ Χαρίτω. Κι' ἐρχότανε στὸ νοῦ της μὰ νύχτα παλιὰ, πολὺ παλιὰ, σὰν καὶ τὴν ἀποψινή. Τὴν ὥρα ποὺ οἱ φυλακισμένοι τραγουδοῦσαν στὸ κάτεργο τραβῶντας τὰ βαρεῖα χουπιά. Στ' ἀλήθεια Λενιώ μου, τί θλιβερὸ ἐτοῦτο τὸ τραγοῦδι τῶν φυλακισμένων. Βουβὲς ψυχὲς ποὺ λαχταροῦνε λυτρωμοῦ. Τέτοια νύχτα ἦτανε ποὺ πῆρε τὸ πρῶτο φιλι ἀπ' τὸ Νικόλα. Ἔτσι τὴν ὥρα ἀκριβῶς ποὺ ἀργά, πένθιμα, βαροῦσε τῆς μεγαλόχαρης ἡ καμπάνα. Ἔβανες καμὸ φορὰ Λενιώ πᾶν' ἀπ' τὴ φωτιά τὸ χέρι σου; Ἔ! Πιὸ ζεστό ἦτανε τὸ πρῶτο ἐκεῖνο τὸ φιλι. Βλέπεις ἐτοῦτη ἡ νύχτα ποῦπεφε μετὸ γράμμα στὸ κρεβάτι, ἔμοιαζε τόσο μὲ τὴν ἄλλη τὴν παλιὰ. Γι' αὐτὸ ἐρχόντουσαν στὸ νοῦ της ὄλ' αὐτὰ!... Ναι γιατί ἴσως ἐκεῖνη τὴ στιγμή ἄκουε τὰ ξεφωνητὰ τῶν φυλακισμένων στὴ γαλέρα. Ξέρεις... χτυποῦνε τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κάτεργου οἱ ἄρχοντες... Κι' ἂν τραγουδοῦν πολλὲς φορὲς εἶναι γιὰ νὰ ξεχάσουνε τὸν πόνο τους.

Ποὺ λές, Λενιώ, πιὸ θεομότερο φιλι δὲν ἔνοιωσε ποτὲς ἡ Χαρίτω. Καὶ τί ἀντίθεση μὲ τὰ φιλιὰ τοῦ γέρον ἄντρα της. Κρὸς φιλι—πολὺ κρὸς—ἦταν τὸ φιλι τοῦ γέρον. Μὰ ἡ Χαρίτω ἦτανε νέα κι' ὁμορφη.

Εκεῖνο τὸ σπερνὸ εἶχανε γιορτάσι στὴν πιὸ μεγάλη τὴ γαλέρα τοῦ

νέου ἄρχοντα, πούρθε στὸ νησί. Πήγανε ὅλοι οἱ Βενετσιάνοι ἄρχοντες. Καταλαβαίνεις λοιπὸν πὸς θὰ πῆγε κι' ὁ ἄντρας τῆς Χαρίτως. Καί τί μεγαλόπρεπη πούτανε κείνη ἡ βραδυά!... Ὅλο τὸ ἀκρογιάλι φωτισμένο ἀπ' τὰ φῶτα τῶν γαλέρων καὶ τῶν τρεχαντηριῶν.

Ξέρεις λοιπὸν, Λενιώ, τί γίνηκε ὕστερα; Στὴν ὥρα ἀκριβῶς ἔφτασε ὁ Νικόλας. Μὰ νὰ πού στράφηκε πίσω ὁ ἄρχοντας... Παράξενη ἱστορία ἔ; Χμ, ἔτσι ἦτανε ὅλα τὰ πράματα στὸν καιρὸ τῶν Βενετσιάνων. Ξέχασε λέει νὰ φιλήσῃ στὸ ἄχειλι τῆ γυναίκα του καὶ στράφηκε πίσω.

Μὰ μὴ βιάζεσαι Λενιώ... γιατί γλώμιαισες ἔτσι... στάσου ν' ἀκούσης καὶ τὸ τέλος αὐτῆς τῆς ἱστορίας. Μὰ τὴν ἀλήθεια, τί ρομαντικὴ ἱστορία!...

... Ἀγκαλιασμένοι ἦταν ἡ Χαρίτω κι' ὁ Νικόλας. Ἄγγιξες στὴ φωτιά ποτὲς τὸ χέρι σου Λενιώ: Πιὸ θερμότερο ἀκόμα ἦτανε ἐτοῦτο τὸ φιλί, τὸ στεγνὸ τὸ φιλί... Ναί... γιατί θυμωμένος ὁ ἄρχοντας ἔσυρε ἀπ' τὸ θηκάρι τὰσημένιο τὸ σπαθί καὶ τὸμπηξε ὀλόϊσα στὴν καρδιά τῆς Χαρίτως τῆς προδότριας... Μὰ τί πράματα Λενιώ εἶναι τοῦτα πὸν σου λέω τώρα;... Ἴσως νᾶναι γιατί ἐδῶ πὸν εἴμαστε ἀκοῦμε κάθε βράδυ τὸ παραπονιάρικο τραγοῦδι τῶν φυλακισμένων. Ναί... ναί... ξέρεις πὸς τὸν Νικόλα τὸν πήρανε στὸ κάτεργο... σκλάβο σ' ἓνα τρεχαντήρι... γιὰ νὰ τραβιάη κουπί... Πολὺ δύσκολη δουλειά εἶναι νὰ τραβᾷς κουπί ὅλη τὴ μέρα. Καὶ σὲ χτυπάνε οἱ ἄρχοντες κεῖ μέσα... Κι' ἂν ἀκοῦμε τοὺς φυλακισμένους κάποτε νὰ τραγουδοῦν, σὲ βεβαίω, Λενιώ, πὸς εἶναι γιὰ νὰ ξεχάσουνε τὸν πόνο τους.

Μὰ τί τὸ θές;... Μεγάλο καὶ τὸ κρῖμα τοῦ Νικόλα. Πολὺ μεγάλο...

ΟΜΗΡΟΣ ΧΑΠΠΗΣ

ΑΡΜΟΝΙΑ ΣΤΟ ΔΕΙΛΙ

Ἐνα γραφεῖο μπρὸς στὴν πλατεία
κι' ἡ πόρτα διάπλατα ἀνοιχτή,
νὰ ὑποδεχτῆ,
σὰν ἀνοιχτόκαρδος λακές,
κάποια προσμένει πελατεία
ὅπου δὲν ἔρχεται ποτὲς...

Μιᾶς πιπεριάς γυρτὸ κλωνάρι
πάρλα ἔχει πιάσει δίπλα ἐκεῖ
—γι' ἄλγεβρική
ἐξίσωση λὲς καὶ μιλεῖ—
μιὰ ἀχτίδα ἐνῶ τὸ κραγιονάρι
μ' ἓνα χαρούμενο πουλί.

Καὶ μέσα - μέσα στὸ γραφεῖο,
ὁ δικηγόρος μὲ γυαλιά
—πολὺ παληὰ—
στὴ θύμησή του ἀναμασσᾷ

κάποιο—ἀσφαλῶς κουτὸ—ἀστεῖο,
δυσὸ δόντια δείχνοντας χρυσᾷ.

Καὶ πίσω του εἶναι ἓνα τραπέζι,
μιὰ μηχανὴ κι' ἡ δεσποινίς
—ἄλλος κανεῖς—

πὸν φτιάνει ἀντίγραφο διπλό·
κι' ἐνῶ ἡ ρομβία ἀπ' ἔξω παίζει
ἀκομπανιάρει ἡ «δακτυλό»...

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΜΟΥΖΕΛΗ

ΗΤΑΝ...

Ἦταν ἡ προσμονὴ σου κι' ἀρμενίζανε
σὰν τὰ καράβια στὰ πελάη οἱ στοχασμοί μου,
ἦταν ἡ προσμονὴ σου καὶ ξεφεύγανε
βαρεῖς ἀπὸ τὰ στήθεια κι' οἱ καῦμοί μου.

Κι' ἦτανε πὸν ἀτενίζοντας τὰ μάτια σου
μὲς στὴν ἀπέραντὴ τους τὴ γαλήνη
Κι' ἦτανε πὸν ἀτενίζοντας τὰ μάτια σου
ἐβλεπα κάθε ὁδὴν μου νὰ σβύνῃ...

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΒΙΓΛΑΣ

ΝΥΧΤΑ...

Νύχτα... καὶ τὸ σκοτάδι ἀπλώνεται βαθύ,
σὰ μαῦρο σάβανο πὸν τῆρριξε μιὰ Μοίρα.
Μιὰ θλίψη σκοτεινὴ ξεχύνεται τριγύρα...
μιὰ μαύρη νύχτα πέφτει μέσα στὴν ψυχὴ.

Ὅλα σκορπίζουने τὴ φρίκη ἐνὸς νεκροῦ,
κι' ἔρχετ' ὁ ἀγέρας σὰ λυγμός, σὰ μοιρολόι.
Μεσάνυχτα χτυπάει τῆς πόλεως τὸ ρολόι,
καμπάνα νεκρική, στὸ ξόδι τοῦ Καιροῦ!...

... Ἄ! πόσο γνῶριμο τὸ σκότος στὴ ζωὴ,
στὸ θολωμένο νοῦ μας, μέσα στὴν καρδιά μας.
Πόσες φορὲς δὲ σβύστηκε φρικτὰ μπροστὰ μας,
κάποιας χαρᾶς μας φῶς... ἡ Ἐλπίδα μας χλωμῇ...

Καθένας ἓνα φῶς δικό του νοσταλγεῖ,
κι' αἰῶνια πορευόμεσθε μοιραῖοι διαβάτες
στὴ νύχτα τῆς ζωῆς, σωστοὶ ὑπνοβάτες...
Νύχτα!... Καὶ πόσο πιά νὰ ξημερώσῃ ἀργεῖ!...

ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΑΦΕΤΑΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΤΙΧΩΝ

Στη σημερινή μεταβατική εποχή, τη γεμάτη ακαταστάλαχτες θεωρίες και ακαθόριστες τάσεις, η προκήρυξη ενός φιλολογικού διαγωνισμού, όταν μάλιστα αυτός απευθύνεται σε νέους, δεν έχει μόνο σκοπό να προκαλέσει μιάν άμιλλα μεταξύ τους κι' ακόμη να τους προωθήσει στην εξέλιξή τους, αλλά να παρουσιάσει, σαν μέσο σε καθρέφτη, το απάνθισμα των ιδανικών τους, τη νεανική τρυφερότητα κι' ευαισθησία τους, όπως και τις βλέψεις τους για τη ζωή που τους αγχάλιασε, κι' όλα αυτά συνυφασμένα μέσα στη λεπτότερη εκδήλωση της τέχνης, όπως είναι η ποίηση.

Οι βαθύτερες ανησυχίες κάθε εποχής, όταν εκδηλώνονται από νέους ανθρώπους, απ' αυτούς που στην εξέλιξή τους θα δημιουργήσουν τα δεδομένα και θα καταλήξουν σε συμπεράσματα, κι' όταν βέβαια διαγράφονται μέσα στα όρια της λογικής και της συμφροσύνης, γίνονται δόγματα όχι μόνον γι' αυτούς τους ίδιους, αλλά και για τους άλλους τους πιο ώριμους, τους πιο μετωμένους απ' αυτούς στη σκέψη και οι ιδέες τους παίρνουν μια πιο πλατειά εκδήλωση ανάμεσά μας, όσο κι' αν θέλουμε να υποστηρίξουμε το αντίθετο.

Δεν μπορούν βέβαια να λείψουν και οι εξαιρέσεις. Ώστόσο, όμως, τα νιάτα είναι φυσικό νάχουν συνοδοιπόρο και συμπαραστάτη τους την όρμη, την όρμη που τα θεομαίνει πάντα με τη φλόγα μιάς νέας δημιουργίας.

Ανήσυχια όπως είναι, δεν μπορούν να στηρίζονται αδιάκοπα στα καθιερωμένα και να υποκύπτουν, ανεξέταστα, στην πείρα.

Δημιουργούνται και διαπλάσσονται μόνο τους. Έρευνούν, αναζητούν, βρίσκουν. Πάντοτε όμως μένουν ανικανοποίητα...

* * *

Η κριτική επιτροπή του διαγωνισμού, μελετώντας, με τις παραπάνω προϋποθέσεις και συνθήκες, την εργασία των νέων που υπεβλήθησαν σ' αυτήν και εξετάζοντας πιο πλατειά τη δημιουργία τους, ζήτησε νάβρη μέσα σ' αυτήν κάτι το αξιολογικώς νέο, το σύγχρονο, κείνο που θάκρυβε μέσα του έναν ανώτερο παλμό τόσο για την τέχνη, όσο και για τη ζωή.

Δυστυχώς όμως, από την πλευρά αυτή, τα τραγούδια του διαγωνισμού δεν παρουσίασαν κάτι το αξιοσημείωτο. Τα περισσότερα μαρτυρούσαν ότι κάθε άλλο παρά από νέους ανθρώπους έχουν γραφτεί. Τα αισθήματα της χαράς, της ευχαριστήσεως της ικανοποίησεως των πόθων πουθενά δεν φαίνονται. Όλα σχεδόν τα χαρακτηρίζει νοσηρή διάθεση, αδικαιολόγητη απαισιοδοξία, αδιάκοπη κλάμα και ανεξήγητο μά κι' αδικαιολόγητο για νέους ανθρώπους παράπονο. "Αν μάλιστα αναφέραμε εδώ τις έντυπώσεις μας κι' από ώρισμα χαριτόβρυτα... τερατογενήματα της «επαναστατικής ποίησης», δεν θα κάναμε τίποτε άλλο από το να δίναμε εν σμικρογραφία την εικόνα άπεραντου νεκροταφείου, με νοπούς ακόμα τάφους, πάνω απ' τους οποίους θάλαγγε τουλάχιστον ή μιση ύψηλος!

Τα τραγούδια πούκαναν κάποια έντύπωση στην επιτροπή και για τις νεολογιστικές τάσεις τους και για την αριότητα τεχνική τους και γιατί κατώρθωσαν να παρουσιάσουν κάτι το ανώτερο, ήταν λίγα, ελάχιστα. Και πρώτο απ' όλα το «Ν' άναρωτιέσαι» του νεαρού Κορυμούλη.

Μέσα στους στίχους του τραγουδιού αυτού, κρύβεται, όχι ακριβώς χαρακτηρίζει την εποχή μας: ο σκεπτικισμός και η άβεβαιότητα για την ύπαρξή μας, για την υπόστασή μας. Ο νέος ποιητής, εξωτεριζώντας το παράπονό του για την καθημερινή αγωνία και πόνό παντός για την άνικανοποίησή μας, μαζί μάλιστα με κάποια συγκεκριμένη ειρωνεία, μας δίνει ζωντανές εικόνες από την πολυκύμαντη ζωή μας, χαρίζοντάς μας μια λεπτή και τρυφερή συζήτηση.

Το τραγούδι αυτό, είναι περισσότερο αξιοπρόσεχτο γιατί έχει γραφτεί από νέο, που ίσως δεν συνεπλήρωσε ακόμη τα είκοσι χρόνια του. Η επιτροπή άπένειμε σ' αυτό όμοφωνα το α' βραβείο του διαγωνισμού, μαζί με το 500δραχμο του

περιοδικού.

Ο ίδιος επίσης σκεπτικισμός βρίσκεται και στο τραγούδι της Λιακάκου «Τράβα τον ίσκιό σου». Το κύριο όμως χαρακτηριστικό του είναι η λεπτή του έκφραση και η μυστικόπαθη διάθεσή του.

Είναι στιγμές που ο άνθρωπος, σ' ένα ξέσπασμα της ψυχής του, ξεχνάει όλα όσα των περιτοχιζούν, άδιαφορεί για όλα και ζητάει να δωθή σε κάτι το ανώτερο, το άγνότερο, το έξιδανικευμένο. Μιά τέτοια ακριβώς άνάγλυφην εικόνα μας δίνει με μεγάλη μαεστρία ή ποιητήρα στους στίχους της: Την επαναστατημένη ψυχή που ζητάει ν' άπολυτρωθή απ' το πλαισίο της χυδαιότητας, να ξεφύγει απ' τα κοινά και να φτάσει στον προορισμό της.

Η επιτροπή άπένειμε στο τραγούδι αυτό, άδισταχτα, το β' βραβείο του διαγωνισμού.

Άξιο καλύτερης τύχης μπορούσε νάταν το τραγούδι της Μουζέλη «Αρμονία στο δειλί», αν δεν ύπηρχαν σ' αυτό ώρισμένα τεχνικά λάθη. Είναι ένα από τα λίγα τραγούδια του διαγωνισμού στο όποιο ή επιτροπή βρήκε πρωτοτυπία, καινούργια διάθεση και χαρακτηριστική περιγραφικότητα. Η επιτροπή, θέλοντας να ενθαρρύνει τη δημιουργία του, άπένειμε σ' αυτό τον α' έπαινο, κάνοντας στη νέα ποιητήρα και μια σύσταση: να φροντίσει νάπαλλάξει από μερικές άνταισθητικές λέξεις που μεταχειρίζεται και να προσέξει περισσότερο στην τεχνική του στίχου της.

Καθ' όλα άξείπαινο το τραγούδι του Δημάκη «Όταν περάσει ή νιότη μου». Αντιπροσωπευτικό της «καθαής ποίησης», της άπηλλαγμένης από κάθε παράτολμο παραλληλισμό και έξεζητημένης πρωτοτυπίας, θάταν κι' αυτό ίσως άξιο καλύτερης βαθμολογίας, αν ο δημιουργός του δεν έχυνε μέσα στους στίχους του μιάν άπαισιοδοξη διάθεση, άδικαιολόγητη για έναν νέο.

Στο τραγούδι αυτό ή επιτροπή άπεράσισε να δώσει τον β' έπαινο του διαγωνισμού.

Τεχνικήν αριότητα, γλωσσικήν όμοιομορφία, μουσικότητα στίχου και πολλά άλλα προτερήματα παρουσίασαν ακόμη και τα τραγούδια των Άέλας Καβρού, Στάθη Ζαρκιιά, Ξάνθου Λυσιώτη και Μύρρας Άλόης. Η επιτροπή του διαγωνισμού έκρινε καλό να αναφέρει εν ύφήμωσ τα όνόματά των νέων αυτών ποιητών.

Τα υπόλοιπα τραγούδια τίποτε το αξιοσημείωτο δεν παρουσίασαν. Άξείπαινες βέβαια μερικές προσπάθειες, ενγενικές φιλοδοξίες νέων, όχι όμως και τέχνη. Και το τελευταίο άπέχει πολύ από τα πρώτα.

Φαίνεται ότι κείνοι που άγγραψαν θάναυ πολύ νέοι ακόμη, ούτε έφηβοι ίσως, άνεπηρέαστοι απ' την ζωή και την τέχνη. Ώστόσο όμως άς προσέξουν. Υπάρχει πάντα και γι' αυτούς ό καιρός, ό χρόνος...

Άς μελετήσουν, άς δουλέψουν συστηματικά κι' επίμονα και νάναυ βέβαιοι ότι κι' αυτοί θα δημιουργήσουν κάποτε κάτι το ανώτερο. Ίσως μάλιστα ή γενιά αυτή να δώσει και έναν άληθινό ποιητή.

Ο Εισηγητής
ΝΙΚΟΣ Α' ΒΑΛΙΩΤΗΣ

Τά μέλη
ΣΠ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΠ. Ν. ΜΑΓΓΑΡΗΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΠΕΖΩΝ

Μιά άδικαιολόγητη προκατάληψη για την άρνητικήν όφέλεια των διαγωνισμών και μιά περιφρόνηση σ' αυτούς,—που έπιζατούν γενικά στις φιλολογικές κοινότητες—του τόπου μας,—έπρεπε να δυσχεράνη πολύ την πρωτοβουλία του «Έκκινήματος» στην προκήρυξη του δεύτερου διαγωνισμού στίχων και πεζών ανάμεσα στους νέους αναγνώστες του.

Ώστόσο, τα 265 πεζά (διηγήματα σε άναλογία 95 ο) που ύποβλήθησαν στην κριτικήν επιτροπή άπόδειξαν το αντίθετο. Δέν άπόδειξαν βέβαια ότι απ' ένα δια-

γωνισμό μπορούν ν' αποκαλυφθούν μεγάλα ταλέντα—γιατί κάτι τέτοιο δέν ἔγινε ἐδῶ, μὰ οὔτε καί σ' ἄλλο πνευματικὸ ἀγῶνα συνέβηκε—φανερώσαν ὅμως μίαν ὄρ γιάζουσα σὲ πνευματικὴ ἀννησυχία νεότητα, πού ζητᾶ νὰ ἐκφραστῆ μεταχειριζόμενη γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ ὅλα τὰ θεμιτὰ μέσα πού ἡ λογοτεχνία μας τοὺς παρέχει.

Ὁ θεσμός, ἐπομένως τοῦ φιλ. διαγωνισμοῦ, πού ἀπ' τὰ πρῶτα χρόνια τῆς μυθολογικῆς ἀκόμα Ἑλλάδος ὡς τὰ δικὰ μας χρόνια μὲ τοὺς Παλλεῖους, Βουτυναίους, Φιλαδελφεῖους, Ἀβερωφεῖους καὶ Καλοκαιρινεῖους, κρατᾶ γερὰ τὴν παράδοσή του καὶ ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἀνασύρει ἀπ' τὴν ἀφάνεια καινούργιους ἐργάτες τοῦ λόγου, γιὰ μιὰ ἀκόμα φορά, μὲ τὴν πρωτοβουλία τοῦ «Ξεκινήματος», κάνει τὴν ἐμφανισὴ του γιὰ νὰ βραβεύσῃ τὸ ἔργο τῶν νέων ἀγωνοθετῶν πού φιλοδώρησαν ἂν ὄχι τὰ μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ καὶ τὴν ρεζλάμα τοῦ ὀνόματός του, τουλάχιστον λίγη προσοχή, λίγη στοργή καὶ ἀγάπη σ' ὅ,τι ἔγραψαν καὶ παρουσίασαν.

Στὸ σύνολό τῆς ἡ ἐργασία πού ὑποβλήθηκε στὴν κριτικὴ ἐπιτροπὴ δέν ἦταν ικανοποιητικὴ παρὰ ἀπὸ μιὰ μονάχα πλευρὰ τῆς: Ἀπ' τὴν πλευρὰ τῶν θεμάτων. Ὅλοι οἱ νέοι πού ὑπέβαλαν τὰ ἔργα τους φαίνεται πὺς εἶναι μασημένοι μέσα στὸ νόημα τῆς ζωῆς βαθεῖα, πὺς ἔχουν δικό τους προσανατολισμὸ καὶ πὺς στέκουν ἀνεπηρέαστοι ἀπ' τὸ συμπτωματικὸ περιβάλλον τους. Δείγμα σταθερότητας κρίσεως καὶ ἰδεολογίας. Τὸ μόνον ἀνώριμο στοιχεῖο στὴν διανοητικὴν ἐξέλιξή τους εἶναι ἡ ἀντιλογιστικὴ κατάρτισή τους πού ἀντιστρατεύεται βέβαια στὴν καθαρὰ διαισθητικὴ τους, χωρὶς ὅμως νὰ στέκῃ ἀπόλυτα καὶ σὺν ἐλάττωμα ἀδιόρθωτο μὲ τὸν χρόνον.

Γιατὶ ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἀνώριμοι νέοι πού σπεύδουν νὰ διαγωνισθοῦν στὸν πνευματικὸ στίβο, ἀντιτάσσοντας τὶς ἀτομικὲς ἀξίες τους, εἶναι πραγματοποιοὶ ἐνὸς κηρύγματος ἀνθρωπιστικοῦ, εἶναι πρωτεργάτες μιᾶς καινούργιας ἰδεολογίας καὶ ρυθμιστῆς—ἴσως—ἐνὸς κοινωνικοῦ μέλλοντος.

Μιὰ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τοῦ ὄφθει ὄλους νὰ ποῦν, νὰ ἐκφράσουν, νὰ διακηρύξουν ὅ,τι αἰσθάνονται, ὅ,τι ἐνοίωσαν, ὅ,τι συνεπαίρασαν γιὰ ὄρθο, καὶ νὰ ἐτοιμάσουν διανοητικὰ μιὰ ἡγίειν ἠτιμόσφαιραν μιᾶς νέας κοινωνίας.

Ὅλοι λοιπὸν οἱ νέοι αὐτοὶ, ἄσχετα ἂν ξέρουν νὰ γράφουν λογοτεχνικὰ ἢ ὄχι, χειρίζονται θέματα α, πλούσια καὶ μεστὰ σὲ νοήματα καὶ ἰδέες.

Ἀναζητοῦν μιὰν νέαν ἠθικὴν πραγματικότητα καὶ μιὰ τυπικὴν κάθαρση, βροντολογοῦν τὴν ἀνάγκη μιᾶς μεγάλης ἀναγωγῆς στὴν ἀλήθεια καὶ μιᾶς αὐταπεισυλλογῆς.

Παρουσιάζονται μ' ἄλλα λόγια ὄλοι ἀναμορφωταί, κ' ἔχει πού θὰ περιέμενε κανεὶς νὰ συναντήσῃ τὴν ἐρωτικὴν διάθεσιν σὲ θέματα νέων πεζογράφων, συναντᾶ περισσότερο τὴν φιλοσοφικὴν καὶ κοινωνιστικὴν.

Ὡς τόσο ἐπαναλαμβάνουμε: ὄλοι αὐτοὶ οἱ νέοι ὕστεροῦν στὸ στυλ, στὴν διατύπωση τῶν ἰδεῶν τους καὶ στὴν ἐκφραση τῶν αἰσθημάτων τους.

Ἐχουν ὠραιότατα πράγματα νὰ ποῦν καὶ δέν μπορούν νὰ τὰ ἐκφράσουν. Οἱ ἰδέες τους χάνονται μέσα στὰ κουρέλια πού τὶς ντύνουν καὶ ἡ ἐξανθρωπιστικὴ ἀκτινοβολία τους σβύνει μέσα στὸ σκοτάδι πού τὴν μεταφέρουν.

* * *

Ἡ κριτικὴ ἐπιτροπὴ ὁμόφωνα ξεχώρισε καὶ συμφώνησε στὴν ἀπονομὴ τοῦ πρῶτου βραβείου στὸ διήγημα τοῦ κρητικοῦ λογοτέχνη κ. Γιάννη Γ. Σφακιανᾶκη μὲ τὸν τίτλο «Ἐξοση στους πεθαμένους». Τὸ διήγημα αὐτὸ, γραμμένο σὲ μιὰν ὑποδειγματικὰ στρωτὴ γλώσσα—παρ' ὅλο τὸν ἠθογραφικὸ χαρακτήρα του—καὶ μὲ ὑπόθεση ζωντανὴ καὶ ἀληθοφανέστατη, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ διεκδικοῦσε τὰ πρωτεῖα ἀνάμεσα στὸν ὄγκο τῶν ἄλλων πεζῶν πού ὑποβλήθηκαν στὴν ἐπιτροπὴ. Ὁ κ. Σφακιανᾶκης φαίνεται πὺς δέν εἶναι ἡ πρώτη φορά πού γράφει διήγημα. Ἡ πένη του δόκιμη, ξέρεῖ νὰ περιγράφει καὶ νὰ ὑποβάλλει τὶς εἰκόνας στὸν ἀναγνώστη μὲ ἀβίαστο καὶ στρωτὸ ὕφος. Ἡ ὑπόθεσή του ἀπλούστατη. Ἡ ἀρχὴ μιᾶς κοινότητος κάνει ἐξοση στὸν πεθαμένον γυνὶ μιᾶς φτωχῆς μάννας, ἐπειδὴ χρειάζεται τὸν τάφο του, πού τοῦ παραχώρησε δωρεὰν ὡς τραυματία πολέμου. Καὶ ἡ μητέρα προσπαθεῖ νὰ μὴ ταρά-

ξουν τὴν ἡσυχία τῶν λειψάνων τοῦ νεκροῦ παιδιοῦ τῆς. Ὁ συγγραφέας χειρίζεται τὸ θέμα του μὲ μοναδικὴν μαεστρία καὶ ἀποσπᾶ τὴν συγκίνηση τοῦ ἀναγνώστη μὲ τὴν καυστικὴ εἰρωνεία του καὶ τὴν ρεαλιστικὴν περιγραφήν του. Ἡ γλώσσα πού χρησιμοποιεῖται ταιριάζει ἀπόλυτα στὸ θέμα του. Ὁ καινός τῆς ἀμοιῆς μάννας καὶ ἡ παγερὴ ἀδιαφορία τοῦ ἐντεταλμένου δημ. ὑπαλλήλου ἀποδίδονται μὲ ξεχωριστὴ ζωηρότητα. Τὸ διήγημα αὐτὸ ἡ κριτικὴ ἐπιτροπὴ τὸ βραβεύει ὁμόφωνα καὶ παμψηφεί μὲ τὸ Α! βραβεῖο τοῦ διαγωνισμοῦ καὶ ἀπονέμει σ' αὐτὸ τὶς 500 δρχ. τοῦ «Ξεκινήματος».

Τὸ δεύτερο βραβεῖο, κανένα πεζό, ἀμέσως κατόπι, δέν ἦταν σὲ θέση νὰ τὸ διεκδικήσῃ. Γι' αὐτὸ ἡ ἐπιτροπὴ ἔκρινε καλὸ νὰ τὸ χωρίσῃ σὲ ἕναν ἔπαινο καὶ τέσσερες εὐφημοὺς μνεῖας, γιὰ νὰ πάρουν μιὰν ἀξιολογικὴν θέσιν ὅλα τὰ ἔργα πού ὁποσδήποτε παρουσίαζαν στοιχεῖα ἐνθαρρυντικὰ καὶ ἐξελεκτικὰ τάσεις. Ἔτσι τὸν Α! ἔπαινο δίνει στὸ διήγημα τοῦ κ. Π. Κλωνᾶρη «Ἐρμος», πού ἂν εἶχε μιὰ δικαιολογία ἡ τηλεπάθεια γύρω στὴν ὁποία πλέκει τὴν ὑπόθεσή του, θὰ κέρδιζε πολὺ τὸ θέμα καὶ τὸ διήγημα θὰ παρουσιαζόταν μὲ ἀξιώσεις. Δυστυχῶς, ὁ συγγραφέας, πού ξέρεῖ νὰ ἀφηγητῆ καλά, μπερδεύει τὸ θέμα του καὶ τὸ κάνει ἀπίθανο σὲ καταπληκτικὸ βαθμῶ.

Ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα ἔργα, πού ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πετυχημένα θεμάτα τους, οἱ ὑπερβολές, οἱ κοινοτυπίες, οἱ ἀερολογίες, οἱ ἀβαθοὶ χωρισμοὶ καὶ οἱ κούφιοι ἰδεολογικοὶ ἀφορισμοὶ δέν ἔλειπαν «σ' ὅλα ἀπὸ λίγο». Τέσσερα διηγήματα μὲ μεσοτακτὲς ὑποθέσεις καὶ προσεκτικότερη γλώσσα ἦταν καὶ τὸ «Ἦστερ' ἀπὸ χρόνια» τῆς κ. Α. Διαμάντογλου, (ἕνα διήγημα μὲ ὄρατο διάλογο καὶ θέμα κοινωνιστικὸ), τὸ «Μὲ τὴ βροχή» τῆς διδος Μύρας Ἀλῆς (διήγημα μὲ πλούσιο ἐσωτερικὸν μονόλογο, στρωτὴ γλώσσα καὶ μεγάλη παρατήρηση), τὸ «Μεγάλῃ ἀπόφαση» τοῦ κ. Γ. Σαραντῆ (διήγημα μὲ ψυχολογία, καὶ θέμα σπάνιο τόσο πρωτότυπα ἐκμεταλλευμένο) καὶ τὸ «Δουλίτσα» τοῦ κ. Φ. Λελοῦδη (διήγημα ἠθογραφικὸ, ζωντανὸ καὶ συνταρακτικὸ πού ἂν τοῦ ἔλειπαν οἱ περιττολογίες θὰ συναγωνίζοταν τὸν πρῶτο ἔπαινο), τὰ παραπάνω διηγήματα παίρνουν τὴν εὐφημὴν μνεῖαν τῆς ἐπιτροπῆς, πού θεωρεῖ καθήκον τῆς νὰ τῶνισῃ κλείνοντας τὴν ἐκθεσὴ τῆς αὐτῆς στους τελευταίους διηγηματογράφους ὅτι ὁ ὄγκος τῶν ὑπολοίπων διηγημάτων πού ἔχει κριθῆ ἀνάξιος ν' ἀναφερθῆ, ἀποτελεῖ τὸ καλλίτερο συγκριτικὸ μέτρο γιὰ τὴν ἀξία τῶν εὐφημῶς ἀναφερθέντων ἔργων τους.

Ὁ Εισηγητῆς
ΜΙΧ. ΚΑΝΟΥΣΗΣ

Τὰ μέλη
ΑΓ. ΔΟΞΑΣ
ΔΗΜ. ΙΩΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ Κ. Κ. ΑΛΕΠΗ

Ἀγαπητὸ «Ξεκίνημα»,

Ἀναμφισβήτητα, εἶναι δικαίωμα τοῦ κριτικοῦ σας, κρίνοντας τὴ μετάφρασή μου τῆς «Μήδειας» τοῦ Εὐριπίδη, νὰ βγάλῃ τὸ συμπέρασμα πὺς ἔχουν γίνει καὶ καλύτερες. Αὐτὸ εἶναι ζήτημα αἰσθητηρίου.

Ἐκεῖνο ὅμως πού, κατὰ τὴ γνώμη μου, δὲ συμβιβάζεται τουλάχιστο μὲ τὴν καλὴ πίστη εἶναι νὰ μιλά καὶ γιὰ.. «κακοὺς ὁμοιοκατάληκτους στίχους», χωρὶς νὰ δίνῃ ἕνα δεῖγμα ἀπ' αὐτούς, ἢ ἀκόμα—ἐδῶ προχωροῦμε πολὺ—καὶ γιὰ.. «παρανοήσεις». Ἀλλὰ τέτοια δέν ὑπάρχει οὔτε μιὰ. Ἐκτὸς ἂν, οἱ τελευταῖες, βγαίνουν ὄχι ἀπὸ τὴν μετάφραση τοῦ πρωτότυπου καὶ τὴ μελέτη τῶν σχετικῶν σχολίων, πὺς θάπρεπε, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ σύγκριση τῆς ἐργασίας μου μὲ μιὰ ἀπ' τὶς προηγούμενες, ρωμαίικη ἢ ξενόγλωσση, τῆς προτιμῆσεώς του. Αὐτὰ γιὰ τὴν τάξη.

Φιλικώτατα
ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΠΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑΣ (ΘΕΩΝΗΣ ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ) : «Μήδεια» Εὐριπίδου (μετάφραση).

Ὁμολογοῦμε ὅτι εἶχε ἀρχετὸ καιρὸ ν' ἀναγνώσουμε ἕνα ἐντόπιο βιβλίον, τὸ ὁποῖο νὰ μᾶς ἀφινε τόσο ἀπόλυτα ἱκανοποιημένους, ὅπως τὸ προκειμένο. Πράγματι! Ἡ κορυφαία τῶν συγγραμμάτων Ἑλληνίδων ποιητριῶν (ἡ Αἰμιλία Δάφνη, κατὰ τὴ γνώμη μας, δὲν ἔδωκε ἀκόμα ὅλο τὸ μέτρο τῆς ἀναμφισβήτητης δυναμικότητός της), ἡ Μυρτιώτισσα, μᾶς πρόσφερε ἔτσι ἕνα ἀντίρροπο, ἀναπτερόντονα τὸ ἠθικὸ μας, ποὺ τὸ εἶχαν καταρροακώσει, σχεδόν, οἱ διάφοροι τῆς avant-garde ἀρχεῖοι νεαρῶτατοί προχειρογράφοι. (Ἄς μὴ λησμονοῦμε, ὡς ἐκ τούτου καὶ τὴ σοφὴ παρατήρηση τοῦ Ch. Lalo, πὸς ἡ ἀφύπνιση τῶν γεννητικῶν διαθέσεων κάνει συγγραφεῖς—ποιητὰς, ἰδίως—δύλους, ἀπάνω—κάτω, τοὺς ἐφήβους). Καὶ τῆς χωστοῦμε, φυσικὰ, χάρι γι' αὐτὸ.

Μετὰ τὰ «Τραγοῦδια» (1919), τὰ «Ποιήματα γι' ἀπαγγελία» (1921), τὶς ὑποβλητικὰς «Κίτρινες φλόγες» (1925), τὸ καλύτερο, ἀσφαλῶς καὶ ἀντιπροσωπευτικώτερο ἔργο τῆς Μυρτιώτισσας, τὶς «Μεταφράσεις ποιημάτων τῆς Noailles» (1928), τὴν «Παιδικὴ ἀνθολογία» (1930) καὶ τὰ μουσικὰ «Δῶρα τῆς ἀγάπης» (1932), ὁρίστε τώρα κ' ἡ ὁλοκλήρωση τῆς προσπάθειάς της μὲ τὴν ἐκδοσὴ τῆς μεταφράσεως τῆς «Μηδείας». Τῆ Μυρτιώτισσα, τὴν αἰσθησιακὴ ποιήτρια μὲ τὰ πῶ ἀλλόκοτα libido, ποὺ τὰ κυριαρχεῖ τότε ὁ ναρκισσιισμὸς, τότε ὁ ἀκρατὸς homosexualism, γιὰ νὰ μεταχειριστοῦμε τὸν ὄρο ποὺ καθιερώθηκε τὸ 1869 ἀπὸ τὸν Γερμανὸ γιατρό ποὺ κρυβόταν ὑπὸ τὸ ψευδώνυμο Kertbeny καὶ τότε, σπάνια ὅμως, ἡ φυσιολογικὴ φιλογένεια, τὴ χαρακτηρίζει ἕνα μεγάλο προσόν. Κατέχει τὰ μυστήρια τῆς μουσικῆς τοῦ στίχου. Κι' ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ πλεονέκτημά της ἀναπτύσσεται, κατὰ τὸν πῶ ὑποδειγματικὸ τρόπο, στὴν ὑπὸ κρίσιν ἀπόδοσή της τῆς «Μηδείας». Στίχος τῆς προτιμῆσώς της, ἐν προκειμένῳ, ὁ 15οῦλλαβος. (Στὰ χορικά μόνον, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν, γενικὰ καὶ τὸ ἀσθενέστερο σημεῖο τῆς μεταφράσεως, γίνεται χρῆσις ὀξυτόνου 8 ἢ 10συλλάβου καὶ παροξυτόνου 9 ἢ 10συλλάβου). Ἐνας 15οῦλλαβος ὅμως παιγνιώδης, εὐλύγιστος καὶ badin, ποὺ πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τὸν γνωστὸ μας τραγὸν καὶ δύσκαμπτο δημοτικὸ. (Ἔχουμε τὴν ἀντίληψη πὸς ἡ vigneux, ποὺ ἐπισφραγίζει τὰ δημοτικὰ τραγοῦδια, μορεῖ νὰ τὰ καθιστᾷ στιβαρὰ κ' ἐπιβλητικὰ, ἀφαιρεῖ ὅμως ἀπ' αὐτὰ μὴ νότα τρυφερότητος).

Ἄλλὰ κάτι ποὺ πρέπει ἰδιαίτερος νὰ τονισθῆ εἶναι ἡ πιστότης τῆς ἀποδόσεως τῆς «Μηδείας». Ἡ Μυρτιώτισσα στὸ κεφάλαιο αὐτὸ δὲν ὑπέστησε οὔτε τοῦ Γρυπάρη, οὔτε καὶ τοῦ Πάλλη (γιὰ τοῦ ὁποῖου τὸ πρωτότυπο ἔργο, εἰρησθῶ ἐν παρόδῳ, ἄς μᾶς ἐπιτραπῆ νὰ ἔχουμε πολλοὺς ἐνδοιασμούς), ποὺ φρονοῦμε ὅτι τυγχάνουν οἱ πῶ ἀξιοὶ Ἑλληνες μεταφρασταὶ ἀρχαίων κειμένων. Ἀκόμα δίνει μὴ ξεχωριστὴ προσοχὴ ἡ ποιητικὴ μας στὴ γλωσσικὴ ὁμοιομορφία τῆς ἐργασίας της. Ἀποφεύγει τὶς βαρβαρικὰς ἀκρότητες καὶ τοὺς φραστικούς ὀνειρισμούς, μὲ τὰ κτ, ἔτσι, ὥστε τὸ πόνημά της νὰ μορῆ νὰ θεωρηθῆ πρὸ τυπο γλωσσικὸ. Κυριολεκτικῶς! Πάντως ἄς παραθέσουμε μερικὰ ἀποσπάσματα, γιὰ ν' ἀντιληφθῆ καλύτερα ὁ ἀναγνώστης καὶ νὰ δικαιώσῃ τὰ γραφόμενά μας.

Τὸ ἀρχαῖο κείμενο:

Τέκνων ὁπαδὲ πρέσβυ τῶν Ἰάσονος,
χρηστοῖσι δούλοισι ξυμφορὰ τὰ δεσποτῶν
κακῶς πίτνοντα καὶ φρενῶν ἀνθάπτεται.
Ἐγὼ γὰρ εἰς τοῦτ' ἐχβέβηκ' ἀλγηδόνος
ὡσθ' ἱμερός μ' ὑπῆλθε γῆ τε κοῦρανῶ
λέξει μολούση δεῦρο δεσποίνης τύχας.

Ἡ μετάφραση:

Ὁ τῶν παιδιῶν τοῦ Ἰάσονα παιδαγωγὲ σεβάσμιε,
ὅταν τὰ βρῆς τ' ἀφεντικὰ μὴ σφοδρὰ μεγάλη,
γγίζεις μᾶζυ καὶ τὴν καρδιά τῶν μπιστευμένων δούλων.
Κι' ὅσο γιὰ μένα, ἔτσι πονῶ, ποὺ ὁ πόθος μὲ ξεπῆρε
νὰ εἰπῶ στὰ οὐράνια καὶ στὴ γῆς τὰ πάθια τῆς Κυρᾶς μου.

Κι' ἄλλη, τώρα, ἀπόδειξη. Τὸ κείμενο:

Ὁὺ νῦν κατεῖδον πρῶτον, ἀλλὰ πολλάκις
τραγεῖαν ὄργην ὡς ἀμήχανον κακόν.
Σοὶ γὰρ παρὸν γῆν τήνδε καὶ δόμους ἔχειν
κούφως φερούση κρεισσόνων βουλευμάτα,
λόγων ματαίων εἶνεκ' ἐκπεσεῖ χθονός.

Κ' ἡ ἀπόδοση:

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη αὐτῆς φορὰ ποὺ τῶχω νοιώσει, ἀλήθεια,
πόσο ὁ ἀβάστατος θυμὸς εἶναι κακὸ μεγάλο
ποὺ ἐνὸς τῆς χώρας αὐτῆς νὰ ζῆς μοροῦσες καὶ στὸ σπῆι,
δεχόμενη μὲ ὑπομονὴ τῶν δυνατῶν τὴν κρίση,
θ' ἀποδιωχτῆς τώρα ἀπὸ δῶ ἀπ' ἀμυαλιὰ δικῆ σου.

Πρὸς τοῦτοις νομίζουμε σκόπιμο ν' ἀραδιάσουμε κ' ἕνα χορικὸ, γιὰ νὰ φανῆ ἡ μετρικὴ ἀντίθεσή του.

Τὸ ἀρχαῖο:

*Αἰες, ὦ Ζεῦ καὶ γὰ καὶ φῶς,
ἰαχὰν οἶαν ἄ δύστανος
μέλπει νύμφα ;
Τίς σοί ποτε τὰς ἀπλάτου
κοίτας ἔρος, ὦ ματαῖα,
σπεύσει θανάτου τελευτάν ;
μηδὲν τότε λίσσου.
Εἰ δὲ σὸς πόσις
καινὰ λέχη σεβίζει,
κεῖνῳ τότε μὴ χαράσσου.
Ζεῦ σοι τάδε συνδικήσει. Μὴ λίαν
τάκου δυρομένα σὸν εὐνάταν.

Ἡ μετάφραση:

*Ακουσες, Δία, Φῶς καὶ Γῆ,
δύστυχη ἡ νύφη πὸς θρηνεῖ ;
Γιὰ ἕνα κρεββάτι ποὺ ἔχασες ποθεῖς,
ἀνόητη, στὸ Χάρο νὰ παραδοθῆς ;
Μὴ τὸν καλεῖς κι' ὁ σύντροφός σου,
ἂν ἔπαψε νὰ εἶν' ὁμόκλινός σου
κι' ἂν σ' ἄλλη τώρα πέφτει ἀγκάλη,
μαζὺ του μὴ τὰ βάζεις πάλι !
Ὁ Δίας θὰ σταθῆ σου ἐκδικητῆς
μὴ λυώνεις πῶ γιὰ κείνον καὶ θρηνεῖς !

(Τὸ χορικὸ, δηλαδὴ, ὁμοιοκαταληκτεῖ—πρᾶγμα ποὺ γίνεται καὶ σ' ὅλα τὰ ὑπόλοιπα—μὲ τὴν ἐξῆς ἀπλῆ μορφή : Aabb).

Πρὸς τοὺς ἄλλοις τὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα ποὺ μεταχειρίζεται ἡ Μυρτιώτισσα τὰ διακρίνει ἡ ἀκριβεία κ' ἡ clarté. Ἐπὶ πλέον εἶναι ἀξιεπαῖνη κ' ἡ συχνὴ καταφυγὴ της σ' ἀντωνυμίες κ' ἐπιρροήματα. Τέλος στὸ μεσοδικὸ καὶ στὶς στιχομυθίες (Μηδείας—Κρέοντος, Μηδείας—Αἰγέως, Μηδείας—Ἰάσονος), προσέδωκε μὴ ἰδιόμοια ζωηρότητα καὶ vitalité καὶ πρὸ παντός στὸν πρόλογο, τὸν βαρῶ, ἄλλωστε, ὅπως κι' ὅλα τὰ προοίμια τῶν τραγωδιῶν τοῦ Εὐριπίδου (τὴν ἀποψη αὐτῆ τὴν πολέμησε ὁ Lessing), γιὰ τὰ ὁποῖα ὁ σκόπτης Ἀριστοφάνης (Βατραχ. 1119), ἔγραψε :

Καὶ μὴν ἐπ' αὐτοὺς τοὺς προλόγους σου τρέφομαι,

ὅπως τὸ πρῶτον τῆς τραγωδίας μέρος
πρῶτιστον αὐτοῦ βασανιῶ τοῦ δεξιοῦ.

Ὁ μεγάλος Εὐριπίδης τοῦ ὁποίου καὶ μόνον ὁ Σωκράτης παρακολουθοῦσε τὰ ἔργα (Αἰλιάν. ἐν Ποικίλ. Ἰστορ. 13), ὁ πρόδρομος τοῦ Χριστιανισμοῦ (Walckenaer), ὁ ρωμαντικός τραγικός τῆς ἀρχαιότητος (Ludwig Tieck), ὁ ποιητὴς μετὰ τις μεγαλόστομες ῥήσεις, πού ἀπεμνημόνευσε τὴν κάθε μιὰ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος (Πλουτάρχ. ἐν βίῳ Ἀλεξάνδρ. 8 καὶ 51), δὲν μπορεῖ, ὡς εὐλόγως, ν' ἀποδοθῆ ἄ μ ε μ π τ α. Τὸ στρυφνὸν κί ἀνακόλουθο, κάποτε, λεκτικὸ τοῦ κί ὁ ἴ δ ι ὅ τ υ π ο ς (bizarre), ἐκφραστικός τοῦ τρόπος (A. Kirchhoff, Euripidis tragoediae, Berolini 1865), τὸν καθιστοῦν ἀπόστοιτο, σχεδόν. Γι' αὐτὸ κ' ἡ μετάφραση τῆς «Μήδειας» ἀπὸ τὴν κ. Μυρτιώτισσα, ἡ τόσο ἐναργής, ἡ τόσο ἐντεχνή, πρέπει νὰ θεωρηθῆ ἄθλος.

Θὰ ἦταν ἀδικαιολόγητη παράλειψη ἂν δὲν ἀναφέραμε, κλείοντας τὴν κριτικὴν μας καὶ τὴν προτασομένην στὸ ἐν λόγῳ βιβλίῳ ἐ μ π ε ρ ι σ τ α τ ο μ ἔ ν ῃ ἀνάλυση τῆς «Μήδειας» τοῦ κ. Ἀλ. Φιλαδελφῆως. Παρ' ὅλον ὅτι δὲν συμφωνοῦμε καθ' ὅλοκληριαν μετὰ ὁρισμένες παρατηρήσεις του γιὰ τὴ ψυχροσύνη τοῦ Εὐριπίδη, ἐν τούτοις ὀφείλομε νὰ σημειώσουμε πὺς τὸ εἰσαγωγικὸ αὐτὸ *essai* τοῦ κ. Φιλαδελφῆως εἶναι γραμμένο λεπτολογημένα καὶ γλαφυρά.

ΑΛΩΡΟΣ ΦΑΝΤΑΖΗΣ

ΘΕΑΤΡΟ

ΊΨΗΝ, «Βρυκόλακες», (μετάφρ. Γιώργου Πολίτη). (Ἐθνικὸ)

Λέγαμε ἄλλοτε, σχετικὰ μετὰ τὴν Ἐλ. Σκηνή, πὺς ὁ κ. Μελάς δὲν μποροῦσε ν' ἀνεβῆσει παρὰ τὰ ἔργα, πού τὰ εἶχε δεῖ σὲ ἄλλα θεάτρα πῶς πρὶν καί, φυσικά, τὸ θεωροῦσαμε βασικὴν τοῦ ἔλλειψι. Μὰ τώρα πῶς τὸ γνῶρισμα τοῦτο πάει νὰ γίνῃ το χαρακτηριστικὸν τοῦ κάθε ρωμιοῦ σκηνοθέτη μετὰ τὴν ἐπιμονή, πλάϊ στὴ συντηρητικότητα, πού βασιάνει τὸν κ. Φ. Πολίτη καὶ ἀνεβάζει παλιὸ δραματολόγιον. Σχεδὸν δώδεκα δράματα τοῦ Ἰψην μᾶς εἶναι ἀγνωστα ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα καὶ ὅμως παίζονται οἱ «Βρυκόλακες», πού τοὺς εἶδαμε καὶ τοὺς ξαναεἶδαμε ἄπειρες φορές. Δὲν παίζει τ' ἄλλα τὰ ἔργα του ὁ κ. Φ. Π., γιὰ τὸ κοινὸν μᾶς δὲν εἶναι ὄριμον ἀκόμα νὰ τὰ δεῖ καὶ «ἀπαιτεῖται αἰσθητικὴ προσοργασία... μακρόχρονη προπαίδευση ἐνὸς λαοῦ, πού ὡς τὰ χτῆς ἀκόμη ἦταν καταδικασμένος ν' ἀκούει τὰ βουλεβαρδιεῖκα κατασκευάσματα τῶν γάλλων βιομηχάνων», ὅπως λέει στὴν «Πρωία» (2 Φεβρ.). Δὲν ντρέπεται ὁ κ. Φ. Πολίτης νὰ γράφει τέτοιες φράσεις; Αὐτὸς πρῶτος ἀνεβάζει πραγματικὸ θέατρο στὴν Ἑλλάδα;—Ὅλοι οἱ ἄλλοι μόνον βουλεβάρτο παίζουν; Καὶ δὲν κοκκινίζει λίγο καὶ δὲ θλίβεται γιὰ λογαριασμὸ δικό του, ὅταν λέει πὺς οἱ Ἀθηναῖοι ὅλοι δὲ νοιῶθουν ἀπὸ θέατρα καὶ δὲν υποψιάζεται πὺς δὲν τοῦ ταιριάζει δᾶ ὁ ῥόλος νὰ μᾶς ἀναμορφώσει... Προφάσεις!—Πὺς ἔχεις κατατήσει ἔτσι, μωρὲ Φῶτο Πολίτη, ἀγαπημένο μου παλῆ ἰδανικὸ καὶ μόνε πνευματικὲ ἀνθρώπε τῆς πατρίδας μας;—Τί κάθεται καὶ δικαιολογεῖς τὶς πράξεις σου; Παίξε ὅτι θέλεις καὶ μὴ διακινδυνεύεις τέτοια λόγια. Πρόσεχε ἀκόμη: ἔχειν τὸ «στοχαστικὸς καὶ ἀγαπητὸς θεατρικός κριτικός... κ. Λέων Κουκούλας...», ὅχι πὺς ὁ κ. Κουκούλας δὲν εἶναι ἀξιόλογος, ἀλλὰ καλεῖς δὲν πιστεύει πὺς ὁ Φ. Πολίτης παραδέχεται ἄλλους γιὰ στοχαστικούς κί ἂν μπορεῖ νὰ γίνῃ κί αὐτὸ, μὴ ξαναγράψεις τὴ λ. «ἀγαπητὸς» ἢ ἀγάπη δὲν εἶν' αἰσθημα γιὰ τὴν καρδιά ἐνὸς υπερβατικῶ ἰδεοκράτη. Φαίνεται καθαρά πάλι πὺς κολακεύεις τοὺς αἰλικούς σου γιὰ συμφέρον σου.

Μοῦ ἔκανε τὴ χειρότερη ἐντύπωση ὅτι στὰ προγράμματα μετὰ τις ἀναλύσεις κλπ. δὲ γίνεται κουβέντα γιὰ τὸν Θωμᾶ Οἰκονόμου, πού ὡς τόσο κί ὁ κ. Φ. Π. τὸν θαύμαζε κί ὁ κ. Μπασιτῆς, πού ἔγραψε τὴν ἀνάλυσιν, τὸν ἤξερε καὶ προσωπικᾶ, ὅπως ὅλη μας ἡ γενεὰ τὸν πλησίασε καὶ τὸν λάτρευε καὶ τὸν ἕμνευσε τὸν ἔξοχο ἔχειν ἠθοποιὸ τοῦ Ἰψην. Τόση ἀστοργία στοὺς περασμένους ἤρωας τοῦ θεάτρου μᾶς; Καὶ ὅμως τὰ παλιὰ ἔχουν καὶ παραέχουν τὴ θέση τοὺς ἐκεῖ κάτω, στὸ χτίριον τῆς οδοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου. Ἄν τὸν θυμόντουσαν κάπου δὲ θὰ λιγότευε ἢ δόξα τους.

Τὸ «καινούργιον» στοὺς «Βρυκόλακες» ἦταν, λέει, πὺς δόθηκε ἡ σημασία στὴν πραγματικὴ πρωταγωνιστρια τοῦ ἔργου κί ὄχι στὸν Ὀσβαλντ, ὅπως ἄλλοτε κί ἔτσι δείχνηται πὺς θριαμβέυσαν στὸ Ἐθνικὸ οἱ σωστὲς ἐμνηνείες αὐτὸ εἶναι βέβαια σωστό, πρωταγωνιστρια εἶναι ἡ κ. Ἀλβιγκ, μὰ στὰ 1894 (29 Ὀχτ. θ. Κομμοιδιών) πού παχθῆκανε γιὰ πρώτη φορὰ οἱ «Βρυκόλακες», ὁ θίασος δὲν εἶχε πρώτη γυναῖκα μετὰ φίρμα παρὰ δύο ἄντρες.—τὸ Βονασέρα καὶ τὸν Παντόπουλο: ὁ «ἐραστής» πῆρε τὸν Ὀσβαλντ, νέος- νέος, καὶ μετὰ ἄξια τότε, καὶ τὸν πάστορα ὁ Παντόπουλος μετὰ τὰ παρὰδοξο πού σήκωνε ἢ ἀρρώστια του, καὶ τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ μετὰ τὸν Οἰκονόμου ἀργότερα, γιὰ κί ἔκεινος ὅταν ἔπαιζε στὰ 1908 δὲν εἶχε πρώτη γυναῖκα, ἡ φίρμα ἦταν αὐτὸς, κί ὅταν τοὺς ἔπαιζε μετὰ τὸ θίασο Κυβέλη, μιὰ φορὰ πού θὰ γινότανε εἰσπραξὴ μετὰ ὄνομα τοῦ Οἰκονόμου δὲν ἔπαιζε ἡ Κυβέλη, καθὼς καὶ ὅταν ξονάπαιζε ὁ Βονασερας μετὰ τὸ θίασο Κοτοπούλη δὲν ἔπαιζε ἡ Μαρία παρὰ ἡ Σοφ. Ταβουλάρη. Σύμπτωση λοιπόν, ἀνάγκη καὶ ὄχι κακὴ ἀντίληψη.

Βέβαια ἡ κ. Παξινοῦ, πού ἔκανε τὴν κ. Ἀλβιγκ, δὲν εἶναι πρωταγωνιστρια. Ὁ ῥόλος αὐτὸς θέλει Μαρία ἢ τὴν Κυβέλη, μελετημένη ὅμως. Ἀλλὰ κατώτερη σημασία τῶρα δὲν μποροῦσε νὰ δοθῇ στὸ ῥόλο, γιὰ τὸ Ἐθνικὸ δὲν ὑπάρχει, κί αὐτὸ εἶναι καλὸ ἀπὸ μιὰν ἄποψη, πρωταγωνιστρια, γιὰ τὸν κόσμο δηλαδῆ. Ἄν ἦταν στὸ θίασο ἡ Κυβέλη ἢ ἡ Μαρία κί ἔπαιζε ἡ κ. Παξινοῦ, πάλι ὁ ῥόλος θὰ φανότανε δεύτερος. Ὡς τόσο ἡ κ. Παξινοῦ ὡς κ. Ἀλβιγκ εἶναι ἡ καλύτερη γυναῖκα ἐμφάνιση στὸ Ἐθνικὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν του. Γενικά ἐμένα, ἡ κ. Παξινοῦ, ἐμένα δὲν μετὰνοοῖται. Ἔχει κατὰ τὸ ἀνθάδικον, τὸ πειραιώτικον, κατὰ τὸν σὴν τὸ παρουσιαστικὸν τοῦ κ. Μελά στὸ παίξιμό της κί ἔνα σφυριχτὸ σίγμα στὴν προφορά, πού τὴ ζημιώνει πῶς πολύ. Καὶ ὅμως ἡ κ. Παξινοῦ κατανήχισε μέσα μου ὅλες τὶς ἀντιρροήσεις μου καὶ μού ἔδωσε πρῶτης γραμμῆς χαρὰ, σπάζοντας τὰ ἐλαττώματά της. Τὸ ντύσιμό της, οἱ κινήσεις της καὶ ἡ εὐγενικὴ ἐκφραση τοῦ προσώπου της, τοῦ ὄραίου, μετὰ κἄννε νὰ της χωροστάω εὐγνωμοσύνην γιὰ τὴν ἀπόλαυση. Ἔτσι δὲν κόθομαι νὰ ἐξετάσω, ἂν λύσις πουθενά καὶ θὰ μού μείνει ἀξέχαστη ἡ οὐσιαστικὴ τῆς ἀπόδοσις μετὰ τὴ φωνὴ τῆς ἰδίως, ἐκεῖ πού φανεροῦναι τοὺς τόνους της στὸν πάστορα. Ἡ Μαρία εἶχε δέξῃ νὰ τὴν βγάλῃ στὴ «Γυμνὴ Γυναῖκα». ἔχουμε πῶς μετὰ τὴν κ. Παξινοῦ, δύο ῥόλους ἀνίστα παγμένους: στὸν «Πάτορα» καὶ στοὺς «Βρυκόλακες». Τὸ κέρδος δὲν εἶναι καθόλου μικρὸ. Ὁ κ. Μινωτῆς ὡς Ὀσβαλντ μού φάνηκε ἀριστος ὡς προσάθεια μ' ἐπιστρατευμένους ὅλες του τὶς φυσικὰς καὶ τὶς ἐπίχτητες ἀρετὰς καὶ μόνον στὸ τέλος τοῦ ῥόλου ἔδειξε ὅτι, ἂν καὶ ἦταν σοβαρὰ καὶ πόσο σοφὰ κυβερνοῦσε τὸ ῥόλο του, δὲν βρισκότανε στὸ ταιριαστὸ ὕψος, τουλάχιστον γιὰ τὸ κοινὸ, πού δὲν τὸν χειροκρότησε ἐδῶ πολὺ θερμὰ ὁ Οἰκονόμου ἔκανε τὸ θέατρο νὰ σεῖται. Μὰ κί ἂν δὲν ἔπαιζε ἀπολύτως, τὸν Ὀσβαλντ τὸ θεωρῶ τὴν καλύτερὴν τοῦ δημιουργία. Εἶναι σπουδαία δόξα νὰ γονατίζει κανεὶς στὰ μεγάλα, παρὰ νὰ θριαμβεῖ στὴ ρουτίνα καὶ σὲ ὅτι τὸν βοηθάει τὸ φυσικὸ του μόνον. Ἄλλο εὐχάριστο ἦταν ὁ κ. Ν. Παρρασκεῆς, πολὺτιμος ἠθοποιός, ἀπὸ τοὺς λίγους, πού μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς ὀνειροπολεῖ γιὰ πολλοὺς ῥόλους, ἔδωσε τὸν πάστορα τέλεια φανέρωσε τὴν ψυχὴν τοῦ ῥόλου, τὸν ἔκανε ὅπως εἶναι, ἀντιπαθητικὸν καὶ γελοῖον. Ὁ Ἄλκης Θεῶλος παρατήρησε (Ν. Ἐστία) πὺς τὸν ρεζιλίεψε πολὺ τὸν πάστορα ὁ κ. Παρρασκεῆς καὶ πὺς ὁ Ἰψην δὲν θὰ γελοιοποιήσε τόσο ὁ ἴδιος ἔνα ῥόλο, πού δεῖγναι ἀνθρώπο ἀντίπαλόν του. Ἀντίληψη κοσμικῆς κυρίας. Ὁ Παντόπουλος, φαίνεται, θὰ τὸν ἔπαιζε δραματικά, γιὰ τὸ γράφον τὸτε καὶ τὸ συζητοῦν ἔτσι ὁ πόθος τοῦ Ἄλκη Θεῶλος γιὰ σοβαρότητα καὶ γιὰ γενναῖο φροσύνη πρὸς τοὺς ἐχθρούς μας ἔχει ἐκπληρωθῆ ἰ πρὶν 40 χρόνια.

Ἀλήθεια πὺς τόπαθε ὁ κ. Φ. Πολίτης καὶ ἀνεβάζε μονοῶλον ἔργο;—Μὰ δὲν παραπονοῖται δίκαια κανεὶς. Αὐτὴ τὴν φορὰ πέτυχε ἔνα πολὺ πετυχημένο φοιτιστικὸ ἀποτέλεσμα ὄχι μετὰ τοὺς προβολεῖς, ἀλλὰ μετὰ τὸ σκοτιάδι τὸ θαυμάσιον ἔκειντο σκοτιάδι, πού πύκνωσε ὅσο ἔφτανε πρὸς τὸ φρόντο, ὅπου γινότανε σχεδόν πίσσα. Μόνον ἡ τζαμαρία ἦταν γελοία, ὅταν περνοῦσαν σὴν καραγιωζήδες τὰ πρόσωπα. Ἡ ἴδση τῆς λάμπας ἀπάνω στὸ τζάκι ἀγίστη καθὼς καὶ τὸ κόσμιο γενεῖα τοῦ δοματίου. Γελοῖον ὅμως, πολὺ γελοῖον ἦταν ἔκεινα μετὰ τὶς σταγόνες τῆς βροχῆς, πού κυλοῦσαν στὰ τζάμα καθὼς καὶ οἱ ἀναλαμπὲς τῆς φωτιᾶς τὸ τζαζιὸν. Διότι, γιὰ κατὰ τέτοιους παλατισμούς εἴμαστε ὄριμοι!... Ἀχόρευτη κατάστασις πῶς!

Ο κ. Γιώργος Πολίτης έκανε μιὰ μετάφραση πού θά μείνει αξεχάστη, μνημειακή. Μιά γνήσια θεατρική δημοτική με λεπτότατες αποχρώσεις και με ζωνάνια θεομύατα η σοβαρή και ρομαλέα θυμαστή φανμαστή ήχητική, όχι μόνο στις λέξεις, αλλά στη μουσική ολοκληρωσή της από τελεία σε τελεία. Ορισμένα σημεία της μοναδικά και, σχετικά με τις άλλες μεταφράσεις, ανώτατα. Η απόλυτη πίστη μου στον εθνεγικό και τιμιότατον αυτόν εργάτη της θεατρικής μας έκφρασης...

ΜΠ. ΣΩ «Ο άνθρωπος του Διαβόλου», (μετάφρ. Α. Α. Κ.).

Ένα έργο, πού έκλεισε μέσα του, όταν γράφτηκε, αλήθεια για την εποχή του πού τη σατυρίζει, θά σατυρίζει στην κάθε την εποχή τις παρόμοιες καταστάσεις και χρειάζεται πολὺς βιασμός για νὰ πει κανείς, όπως λέει ο κ. Α. Α. Κ. στο πρόγραμμα του Έθνικου, ότι ο Σω υποστηρίζει σήμερα ξιμμεσα τούς εὐθυμους φασίστες (σ. 13 τέλος) με τὰ έργα του. Πάλι καλά όμως πού δείχνεται ότι τὸ Έθνικὸ ἔχει και «ἀρχές» μὰ τὸ κοινὸ δὲ γελάστηκε, κατάλαβε τὸ ἔργο καλύτερα, και χειροκρότησε τὰ μέρη ἔκείνα, πού κάνει ἐπίθεση ὁ συγγραφέας στους καθυστερημένους, πού ἔχουνε τόσες ἀναλογίες με τούς «νέωτερος, πού διεξάγουν ἀγῶνας» (!) — Ἄλλὰ καλύτερα νὰ μὴν εἶχε «ἀρχές» τὸ Έθνικὸ, γιατί τὸ νὰ παραπατάει κανείς ἀνεργατίστος εἶναι καλύτερο ἀπὸ τὸ νὰ μὴν πετυχαίνει κανείς, στὸ σκοπὸ πού βάζει μπροστά του, όπως τὸ ἔπαθε τὸ Έθνικὸ, πού ἄλλο ἤθελε κι ἄλλο αἰσθανθήκανε οἱ θεατῆς του. Τὸ κοινὸ χάριξε ὅχι τις ιδέες τοῦ Σω κυρίως παρὰ τὸ πνεῦμα του γιατί, στὸ κάτω-κάτω δὲν ἔχει και τὸση ἀξία ἢ ἀνακάλυψη στὸ τέλος για τὴν ἀντιστροφή τῶν ρόλων στὴ ζωὴ τοῦ Ρίτσαρντ και τοῦ Ἄντερσον. Τὸ σπουδαίον, τὸ μεγάλο σ' αὐτὸ τὸ θαυμασιὸν ἔργο εἶναι ὁ τρόπος πού εἶναι γραμμένο. Ἡ πρώτη του πράξη δίνει με ἀπλοχρησία τόσα πολὺτιμα πράγματα, κάνει τόσους ἀξιόλογους χαρακτηρισμούς για τὰ πρόσωπά της, ζωγραφίζει τὴν κατάσταση πού θέλει σὲ βαθμὸ τελειότητα και θαυμάζει κανείς πόσοι ξεχωρίζονται οἱ τύποι, ἀκόμα και οἱ βουβῆς κυρίες τῶν κληρονομήων. Προχωρεῖ τὸ ἔξαισιον τὸ ἔργο ἀδιαιτήτως και κορυφώνεται στὸ δικαστήριον. Ἐκεῖ πὰ ὁ νοῦς τὰ κάνει τέτοια ψυχικὴ ἀγαλλίαση, τέτοιο σκίρτημα, τέτοια λάμψη δὲν εἶχα αἰσθανθῆ ποτὲ στὸ θέατρο και ποτὲ δὲν εἶχα πει σὲ παράσταση μέσα μου: «Παναγία μου, ἄς μὴν τελειώσω αὐτὸ τὸ ἀριστοῦργημα!». Δὲν πρόκειται πὰ για τίποτε «πραγματικὸν» και γι' ἀληθοφάνειες. Ἡ οὐσία τῶν γεγονότων φανερόνεται μ' ἓνα δαιμονισμένον παιχνιδισμα, χαριτωμένον και βαρῦτιμον. Ὁ συγγραφέας δὲ νοιάζεται τώρα για τὰ ἴδια τὰ γεγονότα, πού μπροστὰ στὸν ἀσύγχριτον τρόπο, πού τὰ ἐκφράζει, χάνουν τὴν θέση πού ἔχουν στὸ νοῦ μας και με τὴν πιὸ τσουχητὴν σάτυρα μᾶς παραξέρνει και μᾶς γοητεύει. Εὐδαιμονία κυριεύει τὸ θεατῆ. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀξία τοῦ ἔργου. Τὰ πικραμένα τὰ χεῖλη ἀνοίγουν ἀπροσδόκητα, ἡ ψυχὴ πετάει, τὸ φαντασιώτικον τὸ γράψιμον κάνει τούς γοητευτικότερους ἐλιγμούς και τὰ πιὸ γλυκὰ τὰ σκέρτσα. Ποτὲ κίνηση τοῦ ἀβροῦ χερσιὸ πολυαγαπημένου κοριτσιου, χρυσὸ κυμάτισμα τῆς φωνῆς του ἢ λουλουδιον λυγισμα ἑνὸς πολυτόθητου και κομψοῦ κορμιου σὲ ρομαντικὸν ἔραστον—δὲν χαρίζουνε τὴν ἀμέτρητην ἔκσταση πού μᾶς προσφέρει ὁ «Ἄνθρωπος τοῦ διαβόλου». Ὡς κι' ὁ θάνατος, πού εἶναι τὸ σπουδαίον γεγονὸς τῶν τελευταίων σκηνῶν, ξεχνιέται και γελοιοποιεῖται θαυμάσια ἓνα βρωμοθήλυκο ἔχει χᾶμω, πού λυσάει νὰ κοιμᾶται με ἥρωες. Τί οὐσίες, διδασκαλίες κι' ἐπιστροφές στὸ Σω; Αὐτὸ τὸ παιχνίδισμα φτάνει. Ἐμεῖς, οἱ Ἕλληνες, τὸ βλέπομε φιλολογικὰ, για τούς ἀγγλους θά εἶναι κάτι τι πολιτικὸτατο. Και τί τιμὴ γὰ τὸν Ἄγγλικὸν πολιτισμὸν! Τὸ θάρρος, πού τούς τὰ λέει ὁ Σω δὲν εἶναι μόνον μορφή τοῦ ταλέντου του ἢ τοῦ χαρακτήρα του, πηγάζει ἀπὸ τούς Ἄγγλους πού μπορεῖ νὰ τ' ἀκούνη, χωρίς νὰ ζητήσουνε νὰ σκοτώσουν τὸ συγγραφέα και χωρίς νὰ βάλουν πλάγια μέσα νὰ τοῦ στερήσουν τὸ μισθὸ του σὲ μιὰ τυχόν ἐργασία πού ἄλλη. Και τί βρωμὸτοπος ἢ Ἑλλάδα! Τί φαῦλοι οἱ πνευματικοὶ του ἄνθρωποι!

Μὰ τὴν πίστη μου ὅμως μὴν ἤρθε νὰ ζητωκραυγᾶσω σ' αὐτὸ τὸ ἔργο, εἶναι νὰ ξερελλαθεῖ κανείς μαζί του, μόνον πού τὴ χάριξα αὐτῆ τῆ σάτυρα, δικαιοῦνται ἢ ἀσημαντὴ ζωὴ μου τοῦλάχιστον για τὸ 1934. Και τόσο με τράβηξε τὸ ἀξιοθαύμαστο ἔργο, πού ἔξαγα και ὀρισμένα, τέσσερα ἢ πέντε σημεία τῆς μετάφρασης ὅχι καλά. Βιαστικὰ θά ἐργάσθηκα ὁ μεταφραστῆς αὐτῆ τῆ φορά, μολῶβι δὲν εἶχα μαζί μου νὰ

τὰ σημειῶσω, ἄς μοῦ στείλουν ἓνα εἰσιτήριο ἢ ἄς μοῦ ἐπιτραπεί νὰ δῶ τὸ χειρόγραφο τοῦ ὑποβόλου και μὴν εὐχαρίστως στὸν κόπο νὰ τὰ σημειῶσω. Θυμᾶμαι μόνον «τὸν κρέμισαν μπροστὰ ἀπὸ τόσον κόσμον» δὲν εἶναι αὐτὸ ἑλληνικὸν μπροστὰ ἈΠΟ δὲν κρεμᾶνε, δὲν στέκει ὁ κόσμος και νὰ περνᾶει τὸν κρεμᾶνε ΣΕ... Και κάτι ΗΤΟ ἢ κάτι στυχῆς στέκει κι' ὁ κόσμος τὸ ἴδιο, τὸν κρεμᾶνε μπροστὰ ΣΕ... Και κάτι ΗΤΟ ἢ κάτι ἄλλες σχεδὸν καθυστερούσες μ' ἐνοχλοῦσαν γιατί στὸ θέατρο ἔδω και σαράντα χρόνια ἢ καθαρὴ δημοτικὴ ἔχει πὰ κυριαρχήσει. Ἀβλεπίες εἶναι ἀντιγραφή, λάθη τῶν ἡθοποιῶν; Μὰ στις πρόβες δὲν τὰ προσέχει αὐτὰ ὁ εἰδικότατος κ. Φ. Πολίτης και φανερό πὸς γινῆκανε σωστῆς πρόβες κατὰ τὰ ἄλλα και σ' αὐτῆς χρωστᾶμε τὸ ὅτι τὸ χαρήκαμε τὸ ἔργο χωρίς τὴ δυσφορία πού φέρνει τὸ βιαστικὸ τὸ ἀνέβασμα.

Ὁ θαυμάσιος ἑκείνος Παρασκευᾶς και οἱ πολὺτιμοὶ μας οἱ διανοητικοὶ πρωταγωνιστῆς, ὁ Γληνὸς κι' ὁ Μινωτῆς, ἄριστοι, ἄριστοι, Καλὸς ὁ κ. Δεστοῦνης, ἰδίως στις φωνῆς μετὰ τὴν ἐπίθεση τοῦ Ρίτσαρντ. Ἐκτακτος και θαυμαστός ὁ Τάλας ὁ νέος, καλοὶ ὁ κ. Τερέζακης και ὁ κ. Ἀρώνης καθὸς και ἡ δ. Μαρσέλλου και ἡ κ. Ρ. Μυράτ. Μὰ ἡ δ. Μανωλίδου μοῦ φάνηκε μοναδική. Μπορεῖ νὰ μὴ φαινότανε μικροῦλα, ὅπως τὴν ἔλεγε τὸ κείμενον, μὰ ἦταν μικροῦλα στὴν οὐσία ἢ φωνῆ της, τὸ πρόσωπὸ της, ὁ ρυθμὸς της γενικά πού στὴ θέση τους. Χρόνια θά τὴ θυμᾶμαι τὴν Ἔση πού μᾶς χάρισε.

Τὸ δωμάτιον στὸ πρῶτον μέρος μᾶς δυσκόλεψε νὰ καταλάβουμε φαινότανε φτωχικὸ, ἐνὼ ἦταν πλούσιον ἀνθρώπων εἶχε ἀσάφεια και ὁ φωτισμὸς του δὲν εἶδεινε πὸς θά ξεμύρανε σὲ λίγο καθὸς και τὸ φῶς γέμισε ἀτόμωτα τὴ σκηνὴ ὅταν ἀνοίξανε τὰ παντζούρια. Πιὸ καλὸ τὸ δωμάτιον τοῦ Ἄντερσον και τὸ ἔργο πῆγαινε τόσο καλά πρὶν ἀρχίσει ἢ τελευταία πράξη, πού θά ἔλεγε κανείς πὸς εἶχε ἀνεβῆ χωρίς ρεσιζέρ. Τόσο σεμνὸ ἦταν. Στὴν τελευταία ὅμως πράξη τὴν ἀπόλησε ὁ κ. Φ. Πολίτης. Τί οὐρανὸς ἦταν αὐτός, τί ὀπερτατζίδικη αἰσθησι τὰ κουστούμια τῶν στρατιωτῶν και ὁ λαὸς ἀκόμη ὡς σύνολον δὲν κινήθηκε ὅσο καλά κινιότανε σὲ ἄλλες παραστάσεις καὶ τὸ γειτονικὸ τὸ «Περονέ» για τὰ νοῦμερα τοῦ κ. Μαυρέα, για τούς χορούς τῆς κ. Γκιουζέπε και για τὰ τραγούδια τοῦ κ. Περδίκη.

Σωστὸ ἦταν ν' ἀνεβῆ ὁ «Ἄνθρωπος τοῦ διαβόλου», ἂν και κάπως παραπαίξει τὰ τώρα τελευταία ὁ Σω στὸν τόπο μας, συχνότερα και ἀπὸ τὸν Ξενοῦλο και ἀπὸ τὸ Σακελλαριδῆ...

ΣΤ. ΠΑΣΣΕΡ: «Ἡ παληογυναῖκα» (θ. Κοτοπούλη).

Μιὰ καλοκαιρινὴ περίοδος ἀπὸ τις καλύτερες, αὐτὴ πού μᾶς πέρασε, ἄρχισε με τὴν ἔσοχη τὴν «Ἀγοράστρια» τοῦ ἴδιου τοῦ συγγραφέα. Ἡ ἀνοιξιᾶτικη τώρα πάλι με τὸν Πασσέρ ἀρχίζει, μὰ ὅχι και τόσο καλά.

Δὲν εἶναι ἢ «Παληογυναῖκα» τῆς προκοπῆς ἢ συνθησιμένη ἱστορία. Ὁ Πασσέρ μετὰ τὴν «Ἀγοράστρια» και μετὰ τὴν πανευρωπαϊκὴ σχεδὸν ἐπιτυχία της, πού εἶναι και μιὰ ὑπέροχη δημονογία τῆς Μαρίκας μᾶς, μιμῆθηκε τὸν ἑαυτὸ του ὡς πρὸς τὸ ρόλο τῆς πρωταγωνιστριάς και δὲν κάνει τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ λαχαινᾶξει ἀπὸ σκηνὴ σὲ σκηνὴ για νὰ βρεῖ κάτι τι καινούργιον, μιὰ πλοκὴ κι' ἓνα γεγονός. Ἄδικα ὅμως. Τὸ ἔργο λέει τὰ ἴδια και τὰ ἴδια, ἢ ἐρωτικὴ του ψυχολογία εἶναι ἀφόρητη, κοινότυπη, τὰ πρόσωπα φλυαροῦν και δὲν δροῦν κι' ὅταν μάλιστα ζητᾶνε νὰ δικαιολογήσουν τις πράξεις τους, δὲν λένε παρὰ κοινῆς φράσεις. Ἄντια. Μπατάϊ.

Και ἢ ἀνία τούτη μεγάλωσε ἀπὸ τὸν φοβερό τρόπο, πού ἐπαίξει ὁ κ. Παππᾶς. Τί ὕψος ἦταν αὐτὸ με τις μπότες! Ἐνα μουστάκι, μιὰ τζίβα κολημένη ἀδέξια, μιὰ κρυάδα φοβερὴ πού πάγωσε ὅλες τις σκηνές. Κι' ὅταν ἀνέβαινε ἢ φωνῆ του μιὰ κρυάδα φοβερὴ πού πάγωσε ὅλες τις σκηνές. Κι' ὅταν ἀνέβαινε ἢ φωνῆ του στὴς ψηλότερες νότες της, ξεκιζότανε και γινότανε παράτονος πῆγε νὰ στρώσει πρὸς τὸ τέλος, ἀλλὰ μαῦρον στρώσιμον! Στις τραγικῆς του στιγμῆς θυμῆκε τὸν Τάσο τῆς «Γκόλφος» και γενικά ἐπαίξει σὰν μερικὸς παλαιμάχους, πού παίζουν ἐκτακτως και μὰ φορὰ στὸ θέατρο Παπαϊωάννου κανένα ἔργο τοῦ Μπισσόν με ἀλλαγμένον τίτλον. Μὰ Κρίμα, και εἶχα τόσο πολὺ ἀγωνιστῆ νὰ πείσω τὸν ἑαυτὸ μου νὰ μὴ ἀρέσει!.. Μὰ ὁ ρόλος, για νὰ πούμε και τοῦ στραβοῦ τὸ δίκιο, δὲν ἦταν για τὸν κ. Παππᾶ, ἦταν για τὸν κ. Γαβριηλίδη, τὸ μέρος τοῦ ρολίστα. Ἀντίθετα ὁ κ. Μυράτ ἄριστος, φωνῆ,

ύφος, προφορά και ζήτηση πολύ προσεγμένα, μελετημένα και γόνιμα εκφρασμένα: κάπου μου φάνηκε σε μια στιγμή συγκινημένη του όχι και όσο θα ποθούσα, και θά μπορούσε, αυθόρμητος, αλλά τί σημασία έχει αυτό μπροστά στην πρόοδο και την εξέλιξη ενός τόσο αξιόλογου ήθοιου, πλουτισμένου από τη φύση και από τη μελέτη! Η κ. Βιτσιώρη στο θεατρικότατο ρόλο της, τόν χρησιμότητα για να φανεί το έργο πιο ευχάριστο, καλός κι' ευρωπαίος, καθώς πάντα κι' ευσυνείδητος ο κ. Γιαννίδης.

Για τη Μαρίκα δέ μιλάω. Ήταν σκάλες ολόκληρες ανώτερη από το έργο, κομψότερη γλυκύτερη και σε ώριμες έρωτικές σκηνές, φωτισμένη από τη λάμψη της αγάτης, καλύτερη από την καλύτερη δεσποινίδα των είκοσι χρόνων. Δεν κρίνεται πια η Μαρίκα, ή πιο άρτια καλλιτεχνική εμφάνιση του νέου ελληνικού πολιτισμού, μαζί με το Σολωμό.

Λίγο ακόμα και θά ξεχάγα την κ. Ήσαϊα και θά ήταν άδικο. Γιατί σταθερά προοδεύει σε όλα κι' αν η φράση της ως ένότητα γίνεται κάπως μονότονη κι' ισοπεδωτική για τα διάφορα αισθήματα, πού έχει να εκφράσει, προ παντός γιατί κάνει τις τελείες της με το ίδιο συρτό λύνισμα, ως τόσο είναι θεατρικά (και φυσικά) ωραία και το μέλλον για μια χρήσιμη καριέρα δικό της με πολλές ελπίδες ν' αποκτήσει θυμαστάς—κάθε έργο και περισσότερους.

ΓΙΑΝ. ΣΙΑΔΕΡΗΣ

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

«ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ»: *Ιω. Σκαρλάτος—Μαρ. Χαϊκάλη.*

Δυό μαθητές του μακαρίτη του Ίακωβίδη, αληθινά αντίξοιό του, εκθέτουν μία σειρά πινάκων τους στον «Παρνασσό». Πορτραίσις ο ένας, ο κ. Ιω. Σκαρλάτος, ανθογράφος, ο άλλος, η δνίς Μαρ. Χαϊκάλη. Και των δυό τα έργα φέρουν τη σφραγίδα του δασκάλου: χωρίς να χουν όλη τη φινέτσα της πινελλιάς του και τη χρωματική του εύνεγια, έχουν όστόσο το προσεχτικό σχέδιο, την άρμονία και, προ πάντων, το νατουραλισμό του. Άλλά η προσήλωση στη σχολή πού τους έδιδε και γενικά στην ακαδημαϊκή παράδοση τους έστέρησε του προσωπικού στοιχείου πού είνε απαραίτητο στην τέχνη. Σπάνια κατορθώνουν να ξεφύγουν από την πιστή αναπαράσταση των προσώπων και των πραγμάτων και να εργασθούν ελεύθερα, δημιουργώντας έτσι κάτι δικό τους. Άλλά είνε και οι δυό νέοι και έχουν όλο τον καιρό να βρουν το δρόμο τους, άρκει να μην επαναπαύονται στις εύκολες δάφνες των μικρόχρων ανθρώπων πού τους ένθουσιάζει η ιδέα ότι το α! μοντέλο είνε «όμοιο» στον πίνακα και τα ρόδα είνε «σάν αληθινά»...

«ΣΤΟΥΝΤΙΟ»: *Ζοζέ ντε Θαμόρα—Νέλλη Κυριακού.*

Η έκθεση του Ίσπανού ζωγράφου κ. Θαμόρα στο «Στούντιο» πού με πραγματική ανυπομονησία την καρτερούσαν οι φιλότεχνοι εξ αιτίας των διθυράμβων πού προηγήθηκαν, εσχόρησε την απογοήτευση, αλλά και ετόνωσε την πεποίθηση ότι οι Έλληνες ζωγράφοι, πού με τόσους κόπους και τόσο μετριοφροσύνη παρουσιάζουν την εργασία τους, αξίζουν περισσότερο από πολλούς διαφημιζόμενους ξένους. Ο κ. Θαμόρα, επιδέξιος, αληθινά, σχεδιαστής κουστομιών, είνε από τους ανθρώπους πού βγάζουν χορδέλλες από το στόμα, κατορθώνει να ξαφνιάζει με μία εξεζητημένη πρωτοτυπία, αλλά δεν άντεχει ούτε στην επεικέστερη κριτική: το σχέδιό του είνε άδύνατο συνήθως, το χρώμα του σκληρό και κοινό, η έμπνευσή του ποτισμένη από πολλές γνωστές και όχι περιφνημες πηγές. Ός ήθογράφος καταφέρνει να μās θυμίζει την ωραία πατριδα του (Καμπαρέ στη Μαδρίτη—Γάμος για χρήματα) κι' είνε το μόνο είδος πού του ταυριάζει και πού έχει κάποιο ενδιαφέρον στην έκθεσή του.

Η δνίς Νέλλη Κυριακού πού διεδέχθη τον κ. Θαμόρα στην αίθουσα του «Στούντιο» είνε ένα πρώιμο ταλέντο εξαιρετικά αξιοπρόσεχτο. Μικρό παιδικά ακόμα είχε κινήσει την προσοχή της κριτικής για το θάρρος και τη φαντασία της, Άρκετά

ώριμη τώρα, αν και πολύ νέα ακόμη, παρουσιάζει ένα έργο εκτεταμένο και ποικιλόμορφο. Έκατό ταμπλό έλαιογραφίες και άκουαρέλλες, με θέματα πλασμένα από την φλογερή και ποιητική της φαντασία, αλλά και με θέματα παρμένα από την καθημερινή ζωή. Είνε φανερό πως ξεκίνησε από τα πρώτα για να φθάση στα δεύτερα. Και όμολογώ πως παρ' όλη τη φυσική μου κλίση στα τολμηρά έργα και στις λιρικές έκδηλώσεις, προτιμώ «τ' άραποσίτια» (άρθ. 40), την πεσέτα με τα κόκκινα καρρά (άρ. 39), τα Ροδάκινα και τα σταφύλια (42) και τη Nature morte au choux—fleur (38), καθώς επίσης τις «Παρισινές στέγες και τη Rue Linné. Όστόσο πρέπει να πώ πως ό «Ευαγγελισμός», ή «Νίκη του φωτός», το «Κύμα», και το «Πνεύμα», αν ζωγραφικά δεν ικανοποιούν άπόλυτα τις άπαιτήσεις μας, μās αιχμαλωτίζουν όμως με τη ρομαλέα τους έμπνευση, με τον παλμό τους και με την άσυγκριτον όρημή τους.

Ποιός ξαίρει τι μās επιφυλάσσει ή εξέλιξη του ισχυρού ταλέντου της δίδος Κυριακού; Για την ώρα πρέπει να είμαστε ικανοποιημένοι με την πλούσια και πολύμορφη εργασία της πού αν δε δείχνει καθαρά τον όριστικόν δρόμο της νέας ζωγράφου μās φανερώνει όμως την ύπαρξη μίας γεφής προσωπικότητας πού τραβάει άσκονταφτα μπροστά.

ΣΠ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΜΑΣΣΕΝΕ: «Μαρία Μαγδαληνή». (Όρατόριο).

Η ιδέα του κ. Κόντη να εκτελέση τον περασμένο μήνα με την Παλλάδιο χορωδία, το όρατόριο του Μασσενέ Μαρία Μαγδαληνή, δεν μου φαίνεται καθόλου σωστή. Κι' ύστερα από την όπωσδήποτε καλήν εκτέλεσή του, μ' έκανε να σκεφτώ, πως τόσο κόπο πήγαν χαμένοι για έργο πού και στο Παρίσι ακόμα δε βρίσκει πια θέση στα προγράμματα των συναυλιών. Βέβαια κανένας δε θάχε την αξίωση από ένα τεράσ σωματείο σάν την Παλλάδιο χορωδία, πού τα μέλη της ούτε τη σχετική μουσική μόρφωση, ούτε την αναγκαία ψυχική ένότητα για ένα άρτιο σύνολον έχουν ακόμα, να παρουσιάση μεγάλα και δύσκολα τεχνικά έργα, θά περιμενε όμως κανένας από τον κ. Κόντη, τόσο λαμπρό μουσικό, να διαλέγη έργα πού ενδιαφέροντα, άφου άλλωστε τόσο σπάνια παρουσιάζονται οι εύκαιρίες ν' ακούμε χορωδία.

Ο Μασσενέ μπορεί να ειπωθή πως είνε για τη Γαλλία, ότι ό Βέρντι για την Ίταλία κι' αυτό μόνο ως προς τον μεγάλο όριθμό των έργων πού όπως και του Βέρντι άπασχόλησαν άπάνω από μισό αιώνα τη γαλλική σκηνή. Σε δραματικότητα όμως και σε βάθος ύστερει κατά πολύ του Ίταλού συναδέλφου του. Τα θεατρικά του έργα, όλα σχεδόν με γυναικείους τίτλους, είχαν έπιτυχίες στον καιρό τους, και πολλά άπ' αυτά, όπως ή Μανόν, Βερθέε, Θαίς, άκούγονται ακόμα στο Παρίσι. Το μουσικό της έπιτυχίας τους βρίσκεται βέβαια στη βαθειά αντίληψη της σκηνής ό Μασσενέ, αλλά και στη θελκτική κι' εύγενεια μελωδική γραμμή, πού συγκινεί επιφανειακά χωρίς καμιά βαθύτερη επίδραση. Κι' αν αυτά μπορεί να είνε άρκετά για να κολακεύσουν το πολύ κοινό ενός θεατρικού έργου, όμως για έκκλησιαστικό, σάν το όρατόριο είνε άνεπαρκή αν όχι περιττό. Και έν τούτοις ό Μασσενέ της Μαρίας Μαγδαληνης δε λησμόνησε τον Μασσενέ της Μανόν, κι' έτσι έγραψε ένα έργο περισσότερο κοσμικό, χωρίς θρησκευτική πνοή και βάθος, πού ή συγκίνησή του είνε εδκόλη μά και επιπόλαιη. Από τα τέσσαρα μέρη του ή εισαγωγή του πρώτου (ή Μαγδαληνή στη βούση), πού τραγουδάει άπέρριτα κι' ειδυλλιακά το κλαρινέτο, ή χορωδία, ή άρια της Μαγδαληνης, το ντουέτο Μάρθας και Τούδα από το δεύτερο μέρος (ό Ίησού κοντά στη Μαγδαληνή), ή προσευχή από τον Ίησού και τη χορωδία, από το τρίτο μέρος (ό Γολγοθάς) ή χορωδία, και το φινάλε της Άνάστασης είνε τα πιο πετυχημένα.

Ο κ. Κόντης διηύθυνε με σωστή ρυθμική αντίληψη τη χορωδία, πού άπέδωσε, έχουμε υπ' όψει την πρώτη εκτέλεση, όσο πιο καλύτερα μπορούσε τα μέρη της. Στην όρχήστρα παρατηρήθηκαν μερικές άτέλειες κι' έλλειψη συγκροτισμού με τη χορωδία, πού άσφαλώς θά διορθώθηκαν στις κατοπινές εκτελέσεις. Όσο για τους σολίστες, σημειώνουμε την έπιτυχία πούχε ή δνίς Νίκη Γαλαζούδη (Μάρθα) με την

έκφραση και τη μουσικότητά της, και ο βαρύτονος κ. Σπ. Καλογεράς (Ιούδας). Από την κ. Φρίτσα Γιάταπα—Λογοθέτη είχαμε περισσότερες αξιώσεις, ύστερα μάλιστα από τις ρεζλάμες που προηγήθηκαν από την εμφάνισή της. Το τραγ, και κάποια μονοτονία στην έκφραση της φωνής της, την έφεραν στη δεύτερη γραμμή επιτυχίας. "Όσο για τον τενόρο κ. Έπιτροπάκη (Ιησούς), νομίζουμε ότι παρεξήγησε το ρόλο του. Τι θέση είχαν τα συχνά σβυσίματα της φωνής του, κι' οι μελοδραματισμοί; Δεν νομίζουμε πως με τον ίδιο τρόπο μπορεί να τραγουδηθή Ιταλική όπερα και όρατόριο, που πρό παντός χρειάζεται λιτότητα στην έκφραση, κι' έλλειψη κάθε θεατρισμού' ό,τι ακριβώς δεν είχε ό κ. Έπιτροπάκης.

Η μετάφραση του έργου μας έκανε πάλι να θυμηθούμε τη μαεστρία στο είδος αυτό της έργασίας του κ. Νικ. Ποριώτη.

Η 7η Συμφωνική του 'Ωδείου 'Αθηνών.

Το πρόγραμμα της 7ης συμφωνικής ήταν λίγο άσυνήθιστο, όχι βέβαια γιατί είχε κομμάτια σε πρώτη άκρόαση· κάθε άλλο, αλλά για την εκτέλεση της β' συμφωνίας του Μπράμς. Και λέω άσυνήθιστο, γιατί είναι γνωστό πόσο λίγο ακούγονται σήμερα έργα του γερμανού νεοκλασικού, τόσο στον τόπο μας όσο και σ' όλη την Εύρωπη. 'Αφίνο δα και την πολεμική που του κάνουν στη Γαλλία, που τον θεωρούν γενικά για μουσικό β' τάξης, κάποτε ευχάριστο, σπάνια μεγάλο και συνήθως άφορητο! Πάρ' όλα αυτά όμως ό Μπράμς είναι και θα είναι ένας από τους μεγαλύτερους μουσικούς του 19 αιώνα. Ίσως μερικές φορές οι μουσικές του ιδέες να είναι πομπώδεις, κάποτε δε να παρατραβάνε σε μάκρος, ίσως ή όρχήστρα του να είναι βαρειά, δεν μπορούμε όμως να τ' αρνηθούμε ούτε το βάθος της σκέψης, ούτε την ειλκρινεία του αισθηματός του. 'Ενώ άπ' όλα σχεδόν τα έργα του Μπράμς περνάει μιá έλαφρά πνοή μελαγχολίας, ή β' συμφωνία του, που δίκαια όνομάστηκε «Βιεννέζικη» είναι γεμάτη χάρη κι' ευθυμία. Είναι άπλά κι' αυθόρμητα γραμμένη, χωρίς προσπάθειες επίδειξης και μεγαλοπρέπειας, έχει όμως και τα έλαττώματά της, όπως είπαμε και παρά πάνω: ιδέες ώραιες μά παρατραβηγμένες και όρχήστρα βαρειά. Είναι γνωστό τι τεχνικές δυσκολίες έχουν τα έργα του Μπράμς. Δυστυχώς τό χάλκινα όργανα και τα φαγκότα δεν μπόρεσαν να τις υπερλήθουν. Το α' μέρος θάπρεπε πιο γρήγορα να παιχθή· τό β' τό θέλαμε πιο ρεμβώδες· τό γ' και δ' παίχτηκαν σχετικά καλύτερα. Πάντως συγχαίρουμε τον κ. Οίκοномиδη, άν όχι για την εκτέλεση, αλλά για την ώραιά ιδέα πουχε να διευθύνη την συμφωνία αυτή. Σολίστας της συναυλίας ήταν ό Γάλλος βιολιστής κ. Τζίνο Φρατσεσκάττι με τό κονσέρτο σε μι έλασσον του Μέντελσον. Η άνογη τεχνική, ό ώραιός και θερμός ήχος, κι' ή μουσικότητά του, δικαίωσαν τη φήμη του νέου αυτού καλλιτέχνη στα Ευρωπαϊκά κέντρα, χωρίς βέβαια να δικαιολογούν τον ύστερισμό του ώραίου φύλου. Στο πρόγραμμα ήταν και μιá πρώτη εκτέλεση της 'Ιταλικής σερενάτας του Βόλφ, διασκευασμένη για μικρή όρχήστρα από τον Ρέγκερ. Δεν ξέρω γιατί θά προτιμάω πάντοτε άπ' όλο το έργο του μεγαλοφυούς αυτού μουσικού, που τόσο πρόωρα χάθηκε, τα τραγούδια του. Ίσως όσοι άκουσαν τη σερενάτα του να συμφώνησαν στην προτίμησή μου αυτή.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Δ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ

Υ. Γ.—'Ενα έμπόδιο μ' έκανε να μην άκούσω τον περασμένο μήνα τη β' συναυλία του Τριού 'Αθηνών· κι' άν ληλήθηκα ήταν γιατί έχασα τό τόσο ένδιαφέρον, όπως έμαθα, Τριό του κ. Πετρίδη.

Θ. Κ.

Ν. τ. Χ. Παραξηγήσατε την άπάντησή μας. Μιλώντας γενικά, γράψαμε ό,τι διαβάσατε. Γιατί λοιπόν να θέλετε να βρήςτε εκεί όπου δεν ύπήρχε τον έαυτό σας; Μας γράφατε τη γνώμη μας και σας άπαντήσαμε. Τι άλλο μπορούσε να γίνει; **Α. 'Ιωάννου**, «όνομα και ψευδώνυμο». Να διαβάσετε πολύ άκόμα ποίηση και να προσέχετε περισσότερο στην κυριολεξία των λέξεων. «'Η μοναξιά κι' ό μαύρος ίσκιος», δεν μπορούν «ν' άρροσταλάξουν μέσο στην κρούα την καρδιά». **Μ.Μ.** Πολύ άδακρυτη ή ερώτησή σας. Τι σας ένδιαφέρει; **Ν. Διάγκων**. 'Ακατάλληλο για τό «Σεκίνημα». Στείλτε μας κάτι δικό σας, πρωτότυπο. **Β. Βιτσιάων**. Για σας έχουμε σχηματίσει μιá καλή έντύπωση. Μη θέλετε λοιπόν να την εξαλείψετε. Και πρό παντός μη βιαζόσαστε... **Α. Μπουάων**. Οι «Δειτουργίες» του κ. 'Αργύρη. Τιμώνται δρχ. 20. **Δ. Μπλιάφαν**. Ευχαριστούμε. **Θ. Κουστούρον**. Πολύ καλό οι «Θερμαστές». Το άλλο άντιαισθητικό. **Α. Τωνίου**. «Όταν πιάνετε να γράψετε κάτι», να μην προσπαθήτε να ζωγραφίσετε ή φλίψη, τον πόνο και την μορξία, αλλά να έξωτεριχεύετε τα ακριβώς αντίθετα άπ' αυτά συναισθηματά σας. Γράψτε μας περισσότερες λεπτομέρειες γά τό βιβλίο που θέλετε να εκδώσετε. **Ε. Δούμαν**. Να γράψετε πιο άπλά. 'Η πρόχειρη φιλοσοφία δεν έχει θέση στην τέχνη. **Μ. Ρόδη**. Τα τραγούδια σας άν και δεν είναι άτρια, έχουν μερικούς στιχους καλούς. Καλλίτερο άπ' όλα τό «Μέσ' σε βαθειά σκοτάδια». **Β. Δέγγερη**. Όστε και τα νέα τραγούδια σας κατάλληλα για να δημοσιευθούν. Το «καμένο δάσος» άν τό διορθώσετε μπορεί να δημοσιευθή. **Φ. Σφήκων**. Δεν μπορούσαμε να καταλάβουμε τι θέλετε να πήςτε με τα τραγούδια σας. Όσο για τα «ήθογραφικά» του φίλου σας, στείλτε τα σε κανένα λαογραφικό περιοδικό. **Β. Γλυκοφρ**. Ευχαριστούμε. Το διήγημά σας όχι κατάλληλο για μās. 'Εάν έχετε, στείλτε μας κανένα άλλο, πιο συγχρονισμένο. **Τ. Δρόσ**. Έχουμε τη γνώμη ότι τα τραγούδια που μās στείλτε δεν είναι τα άντιπροσωπευτικότερα σας. Λίγα, πολύ λίγα άπ' αυτά είναι κάπως ύποφερτά. Τα άλλα είναι άνάξια λόγου και τα περισσότερα δεν έχουν καμμιά σχέση με την τέχνη. Αυτή είναι ή αντίληψή μας, χωρίς ύπεκφυγές και άοριστολογίες. **Κ. Λιακ**. Να μās στείλετε τις εφημερίδες που μās γράψετε. **Σ. Ζυγομαλά**. Καλό. Θά δημοσιευθή. **Α. 'Αναγνωσταράδων**. 'Η ιδέα σας για την έκδοση «άνθολογίας νεωτέρων ποιητών» κατ' άρχή μās βρίσκει σύμφωνες. Ποιός όμως θά καλήνη τα έξοδα που άπαιτούνται γι' αυτήν; Και πρέπει να ξέρετε, ότι ένα τέτοιο βιβλίο θά κόστιζε πολύ περισσότερο άπ' ό,τι νομίζετε.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

('Αναγγέλλουμε όσα μās στέλνονται σ' ένα και κρίνουμε όσα σε δυό άντίτυπα).

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑΣ: Έυριπίδου «Μήδεια» (Μετάφραση άπ' τ' άρχαίο).

ΣΤΕΛΙΟΥ ΞΕΦΛΟΥΔΑ: «Έυα» (μυθιστόρημα).

ΜΑΡΚΟΥ ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΥ: «Δεκάστιχα και Βιανέλες (ποίηματα).

ΘΑΝΟΥ ΜΕΣΑΡΙΑΝΟΥ: 'Ερ. Χάινε «'Απορνημονεύματα» (Μετάφρ. από τα Γερμανικά).

ΤΑΚΗ ΜΟΥΖΕΝΙΑΔΗ: «'Ο μεγάλος μάλος» (Σατυρικό σκέτς σε δυό εικόνες).

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ & ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΠΡΩΤΟΕΥΠΗΝΗΜΑ: Λογοτεχνικό περιοδικό των νέων.

ΕΥΦΟΡΙΩΝ: Περιοδική προσωπική έκδοση.

ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ: Μαθητικό-φιλολογικό περιοδικό.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ: Μηνιαίο λογοτεχνικό περιοδικό.

ΝΕΑ ΖΩΗ: Μηνιαίο λογοτεχνικό περιοδικό.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ και ΒΙΒΛΙΟΦΙΛΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ: Δεκαπενθήμερο βιβλιογραφικό δελτίο.

ΔΕΣΒΙΑΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ: Έβδομαδιαία φιλολογική εφημερίς, Πλωμαρί.

ΠΑΝΑΓΥΠΤΙΑ: Τριμηνίο περιοδικό Γραμμάτων και Τέχνης, 'Αλεξάνδρεια.

ΚΥΝΟΥΡΙΑ: Δεκαπενθήμερη Πολιτική και Φιλολογική Έφημερίς, 'Αθήνα.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ: Μηνιαίο φιλολογικό περιοδικό, 'Αθήνα.

Ο ΦΙΛΟΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ: Μην. Περιοδικό «εταιρίας Προστασίας των ζώων».

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΜΕΤΟΧΙΚΑ & ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ ΔΡ. 1.205.000.000
ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ (30 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1933) ΔΡ. 8.794.000.000

Κεντρικὸν Κατάστημα : Ἐν Ἀθήναις

Ἵποκαταστήματα καὶ Πρακτορεῖα : εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα

Ἵποκαταστήματα καὶ Πρακτορεῖα ἐν Αἰγύπτῳ ,
Κάϊρον, Ἀλεξάνδρεια, Ζαγαζί.

Ἀνταποκριταί, εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πᾶσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικόν, ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντας ὄρους. Δέχεται δὲ καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσμία καὶ ταμειυτηρίου) εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα, μὲ λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

HELLENIC BANK TRUST COMPANY NEW YORK: 51, MAIDEN LANE

Ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως μὲ τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ὀλοσχερῶς καταβεβλημένα \$ 1.500.000